

Sinä olet
demokratia-
kasvattaja!

OPAS DEMOKRATIAKASVATUKSEEN

nuortenideat.fi

ISBN 978-952-7094-03-7

Pirjo Junttila-Vitikka & Virpi Peitso,

Sinä olet demokratiakasvattaja.

Opas demokratiakasvatukseen, 1. painos (pdf).

Julkaisija: Koordinaatti – Nuorten tieto- ja
neuvontatyön kehittämiskeskus,
Oulun kaupunki, 2016

Sinä olet demokratiakasvattaja!

– OPAS DEMOKRATIAKASVATUKSEEN

1. Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohdat	4
1.1. Miksi Nuortenideat.fi-palvelu on perustettu?	4
1.2. Demokratiakasvatuksen tavoitteet	5
1.3. Keskeisiä käsitteitä	5
1.4. Lait ja asiakirjat	6
2. Osallistavan ideointiprosessin ohjaaminen	8
2.1. Ohjaajan rooli Nuortenideat.fi-palvelussa	8
2.2. Miten ohjaaja voi tukea nuoren osallisuutta?	8
2.2.1. Miten varmistaa, että nuori tulee aidosti kuulluksi?	8
2.2.2. Miten vahvistaa nuoren vastuunottoa?	9
2.2.3. Miten innostaa ja motivoida nuorta?	9
2.3. Vinkkejä osallistavan ideointiprosessin ohjaamiseen	13
2.3.1. Virittäytyminen	14
2.3.2. Suunnittelu	14
2.3.3. Ideoiden tuottaminen	15
2.3.4. Ideoiden esittäminen ja julkaiseminen Nuortenideat.fi-palvelussa	15
2.3.5. Ideoiden eteenpäin vieminen ja seuraaminen Nuortenideat.fi-palvelussa	16
2.4. Vaikuttamistoiminnasta kiinnostuneen nuoren ohjaus	16
3. Miten vaikuttaa ja viestiä taitavasti?	18
3.1. Dialogisten taitojen kehittäminen	18
3.2. Viestintätyyllillä on väliä	19
3.3. Miten vaikuttaa taitavasti sanattomin ja sanallisin keinoin?	20
3.3.1. Sanattoman viestinnän taidot	20
3.3.2. Sanallisen viestinnän taidot	21
4. Osallistavia menetelmiä	24
4.1. Tutustumis- ja vuorovaikutusharjoitteita	24
4.2. Viestinnän ja vaikuttamisen harjoitteita	25
4.3. Virittäytymisharjoitteita	25
4.4. Osallistavia ideointiprosesseja	27
Lähteet	32
Muita teemaan liittyviä julkaisuja	34

1. Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohdat

(PIRJO JUNTILA-VITIKKA)

1.1. Miksi Nuortenideat.fi-palvelu on perustettu?

Nuortenideat.fi-palvelu on suunniteltu tukemaan ja täydentämään koulujen, oppilaitosten, nuorisotyön sekä muiden nuorten kasvua tukevien tahojen työtä osallisuuden ja demokratiasvatuksen edistämiseksi. Maksuttoman, valtakunnallisen vaikuttamispalvelun voivat ottaa käyttöönsä nuorten parissa toimivat organisaatiot.

Palvelun tarkoituksena on tarjota helposti saavutettava väylä nuorten ideoille, ehdotuksille ja mielipiteille. Samalla se toimii foorumina, jossa nuorten mielipiteistä kiinnostuneet toimijat voivat saada, löytää ja myös erikseen pyytää nuorten kannanottoja päätöksenteon tueksi. Tämän lisäksi palvelun tarkoituksena on vahvistaa ohjaajien ja opettajien osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyvää osaamista ja tarjota käytännönläheisiä työkaluja demokratiasvatukseen.

Oppaasta ohjaajat ja opettajat¹ saavat:

- tietoa nuorten osallisuudesta ja vaikuttamisesta,
- työkaluja nuorten osallisuuden edistämiseen,
- vinkkejä nuorten motivaation ja kiinnostuksen herättelyyn,
- vinkkejä ideoiden synnyttämiseen sekä
- keinoja vaikuttamistaitojen monipuoliseen kehittämiseen.

Nuorten osallisuuden edistäminen nähdään Suomessa tärkeänä ja sen rooli lainsäädännössä vahvistuu entisestään. Taustalla vaikuttaa huoli siitä, kuinka nuoret saadaan osallistumaan, vaikuttamaan ja kiinnostumaan politiikasta ja yhteisten asioiden hoitamisesta ja millaiset valmiudet koko ikäluokka saa aktiiviseen kansalaisuuteen (Opetushallitus 2011, 5).

Nuorten valmiuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen selvittänyt kansainvälinen IIC 2009 -tutkimus² osoittaa, että

huoli on varsin aiheellinen. Tulosten mukaan suomalaisnuorten tiedot ovat hyvällä tasolla, mutta asenteissa ja osallistumisaktiivisuudessa ollaan kansainvälisesti verraten heikoilla. Vain kaksi prosenttia suomalaisista nuorista on hyvin kiinnostuneita oman paikkakunnan poliittisista kysymyksistä, 19 prosenttia melko kiinnostuneita ja loput ei kovinkaan (56 prosenttia) tai ei lainkaan (23 prosenttia) kiinnostuneita. (Suoninen, Kuparinen & Törmäkangas 2010.)

IIC 2009 -tutkimuksen tulokset eivät ole kovin rohkaisevia, mutta parempia voi perustellusti odottaa, kun tutkimus saa jatkoa vuonna 2016. Panostuksia asian tilan korjaamiseksi on ainakin viime vuosina huomattavasti lisätty. Merkittävästi lisääntynyt julkinen poliittinen keskustelu on ehkä osaltaan myös herättänyt nuorten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin ja vaikuttamiseen. Positiivinen kehitys nuorten osallisuuden kokemuksessa näkyy jo jonkin verran Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain toteuttaman Kouluterveyskyselyn tuloksissa³.

Lasten ja nuorten osallisuuden tilaa Suomessa 2010-luvun alussa on tarkasteltu 24 eri tieteenalan asiantuntijan voimin teoksessa Demokratiaoppitunti (Gretschel & Kiilakoski 2012). Kirjan kirjoittajat jakavat käsityksen siitä, että rakenteisiin on Suomessa satsattu ja onnistuneita toimintamalleja kehitetty. Puutteita osoitetaan kuitenkin niin rakenteissa kuin erityisesti asenteissa ja toimintakulttuurissa (emt., 299). Töitä siis nuorten osallisuuden edistämässä ja vaikuttamisen mahdollistamisessa riittää ja Nuortenideat.fi-palvelu pyrkii omalta osaltaan vastaamaan tärkeään haasteeseen.

¹ Materiaali on tarkoitettu opettajille, ohjaajille ja kaikille nuorten kanssa toimiville. Jatkossa voidaan puhua pelkästään ohjaajasta, jolla tarkoitetaan myös opettajia ja muita toimijoita. Tämä on perusteltua, sillä osallistavassa prosessissa opettajan roolikin on enemmän ohjaava kuin opettava.

² Kyseessä on määrävuosina toteutettava kansainvälinen Civic and Citizenship Education Study -arviointitutkimus, jonka tavoitteena on selvittää nuorten valmiuksia toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina. Tutkimukseen osallistui 38 maata ja sen perusjoukon muodostivat 8. vuosiluokan oppilaat. Seuraavan kerran tutkimus toteutetaan vuonna 2016.

Lisätietoja tutkimuksesta Tilastokeskuksen sivuilla:
<http://bit.ly/tilastokeskus-ICCS-tutkimus>

³ Kouluterveyskyselyn tulokset vuosilta 2004–2015: www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset

1.2. Demokratiasvatuksen tavoitteet

Tämän oppaan pedagoginen perusta on demokratiasvatuksessa. Yhtä hyvin voitaisiin puhua osallistavasta kasvatuksesta tai kansalaiskasvatuksesta ja samansuuntaisia päämääriä voi nähdä myös kriittisellä kasvatuksella, sosiaalipedagogiikalla, mediakasvatuksella ja jossakin määrin myös yrittäjyyskasvatuksella. Yhteisenä nimittäjänä näille kasvatuksen suuntauksille on, ettei kasvatusta nähdä autoritäärisenä ohjeiden, neuvojen ja valmiiden vastausten antamisena eikä kurin pitämisenä, vaan tasavertaiseen vuorovaikutukseen pohjautuvana toimintana. Tavoitteena on tiedostava, vastuullinen ja aktiivinen kansalainen, joka ymmärtää, että maailma on muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa.

Demokratiasvatus voidaan tiivistää sellaiseksi inhimilliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on tiedostava, vastuullinen ja yhteistyökykyinen kansalainen, joka

- ymmärtää, että maailma on muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa,
- ei tottele sokeasti mitä tahansa auktoriteettia, vaan osaa ja uskaltaa puuttua epäkohtiin, kun yleinen etu sitä vaatii,
- näkee epäkohtien lisäksi myös asioiden myönteiset puolet,
- tiedostaa, että ei ole olemassa vain yhtä totuutta vaan erilaisia näkökulmia ja kokemuksia,

- hankkii tietoa monipuolisesti, punnitsee eri näkökulmia ja pyrkii vaikuttamaan asioihin rakentavalla tavalla ottaen myös itse vastuuta niiden kehittämistä,
- ei etsi vain vikoja, vaan kiinnittää huomionsa ennen kaikkea kohtaamiensa asioiden uusiin puoliin, niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin,
- kykenee kyseenalaistamaan myös omia näkemyksiään ja on valmis oppimaan uutta,
- pyrkii tietoisesti kehittämään vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan ja
- välittää sekä itsestä että muista.

Sinä olet demokratiasvattaja -opas pyrkii demokratiasvatuksen tavoitteisiin kehittämällä:

1. nuorten ryhmien, kasvuyhteisöjen ja yhteiskunnan demokraattisia käytänteitä,
2. nuorten osallisuus- ja vaikuttamistaitoja sekä
3. ohjaajien osallisuuteen ja demokratiasvatukseen liittyvää osaamista.

1.3. Keskeisiä käsitteitä

Nuorten vaikuttamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa nuoret osallistuvat yhteisön tai yhteiskunnan päätöksentekoon siten, että heillä on myös todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Mukana oleminen voi olla mielipiteiden ja ideoiden esille tuomista, päätösten kohteena olevien asioiden pohtimista ja niistä keskustelemista, päätösten tekemistä, päätösten toimeenpanemista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Lasten ja nuorten vaikuttamisessa on kyse sekä poliittiseen toimintaan osallistumisesta että aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista ja kasvattamisesta.

Käytännön toiminnassa **osallisuus** liitetään yleensä nuorten aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Osallisuus voidaan nähdä myös laaja-alaisena demokraattista toimintakulttuuria, yhteisöllisyyttä sekä ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevana asenteena. Osallisuustyön tavoitteena on välittämiseen ja erilaisuuden kunnioittamiseen perus-

tuva, dialoginen toimintakulttuuri, jossa jokainen voi kokea tulevaisuutensa omana itsenään nähdä, kuulla ja hyväksyä, niin ryhmän, yhteisön kuin yhteiskunnankin tasolla. Painopisteenä tässä näkökulmassa on kasvatuskäytänteiden kehittäminen sekä olemassa oleviin rakenteisiin ja nuorten ryhmäsuhteisiin vaikuttaminen. (Ks. myös Kiilakoski 2007, 13–14; Hanhivaara 2006.)

Demokratia tarkoittaa kirjaimellisesti käännettynä kansan valtaa (kreik. *demos*=kansan, *kratos*=valta). Käytännön puolella demokratialla voidaan tarkoittaa arvoa, kansan tai sen enemmistön tahdon toteutumista, yhteiskuntamallia tai menettelytapaa päättäjien valitsemiseksi. Laajimmillaan demokratia ymmärretään arvoksi, jolloin demokratia merkitsee esimerkiksi yksilönvapautta, kansalaisten poliittisia oikeuksia, sananvapautta, suvaitsevaisuutta, tasa-arvoa ja niin edelleen. (Otakantaa.fi (2015); ks. myös Demokratia.fi/tietotori)

Erilaisia demokratian muotoja: edustuksellinen demokratia, suora demokratia, osallistuva demokratia, osallistuva deliberatiivinen (julkisen harkinnan) demokratia sekä vastademokratia. Lasten ja nuorten osallisuuden tulisi toteutua kaikilla mainituilla demokratian areenoilla (Gretschel & Kiilakoski 2012, 40–44, 300).

1.4. Lait ja asiakirjat

Lasten ja nuorten osallisuuden pohja on kansallisella tasolla valettu vahvasti lainsäädäntöön (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 9). Nuorisolaki velvoittaa, että nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn ja että nuoria on kuultava heitä koskeissa asioissa (Nuorisolaki 2006/8 §)⁵. Lasten ja nuorten osallistumisoikeudesta on säädetty myös varsin laajasti eri kouluasteita koskeissa lakisäädöksissä sekä lastensuojelulaissa (2007). Lapsia ja nuoria koskevat myös yleiset, kaikkien kansalaisten kuulemista ja tasa-arvoista kohtelua turvaavat lait, kuten Suomen perustuslaki (1999), kuntalaki (2015) ja yhdenvertaisuuslaki (2014).

Peruskoulun, lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen toimintaa sääteleviä lakeja on päivitetty oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden ja oppilas/opiskelijakunta -toimintojen osalta vuonna 2013. Opetuksen järjestäjiä veloitetaan mainittujen kouluasteiden lakisäädöksissä edistämään kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtimaan siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Säädöksissä tähdennetään, että oppilaille/opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Lisäksi kouluja ja oppilaitoksia koskevat lait määräävät, että jokaisella koululla on oltava oppilas-opiskelijakunta. Kouluja ja oppilaitoksia koskevat lakitekstit kokonaisuudessaan löytyvät seuraavista linkeistä:

Perusopetuslaki:

<http://bit.ly/perusopetuslaki-osallisuus-oppilaskunta>
(Viitattu 18.1.2016)

Lukiolaki:

<http://bit.ly/lukiolaki-osallisuus-opiskelijakunta>
(Viitattu 18.1.2016)

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta:

<http://bit.ly/laki-ammattillisesta-peruskoulutuksesta-osallisuus-opiskelijakunta>
(Viitattu 18.1.2016)

⁵ Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut 14.10.2015 työryhmän ehdotuksen nuorisolain uudistamisesta. Lakiehdotuksessa nuorten osallisuus ja vaikuttaminen asema vahvistuu entisestään. Laki on tarkoitus saattaa voimaan syksyllä 2016.

2. Osallistavan ideointiprosessin ohjaaminen

2.1. Ohjaajan rooli Nuortenideat.fi-palvelussa

(Pirjo Junttila-Vitikka & Virpi Peitso)

Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohtana on, että kuka tahansa nuori voi vapaasti ja itsenäisesti esitellä johonkin tärkeäksi katsomaansa asiaan liittyvän ideansa. Idean esitleminen palvelussa ei vielä yksinään takaa nuoren osallisuuden kokemusta. On tärkeää, että ideat otetaan vakavasti ja muut nuoret ja päättäjät reagoivat niihin. Yhteys päätöksentekoon ratkaisee viime kädessä sen, miten palvelu onnistuu tukemaan nuorten kokemusta osallisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuudesta. Ideoiden läpimeno riippuu:

- perustelun vakuuttavuudesta,
- kannatuksen laajuudesta,
- toteutuksen vaatimasta resurssista sekä
- siitä, miten idea vastaa nuorten ja yhteiskunnan tarpeisiin laajemmassa mittakaavassa.

Monet nuoret ovat hyvin tietoisia yhteiskunnallisista epäkohdista ja osaavat sekä muodostaa mielipiteitä että perustella niitä. Demokratia kuitenkin edellyttää, että kaikille nuorille taataan yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttamistaitojen opimiseen. Siksi on tärkeää, että myös Nuortenideat.fi-palvelun käyttöä tuetaan siten, että yhä useammat nuoret saavat valmiuksia ideoiden kehittelyyn ja perusteluun ja pystyvät olemaan mukana vaikuttamisessa. Nuorten osallisuuden tulisi toteutua yksilö-, ryhmä-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla (Grestschel & Kiilakoski 2012, 300).

Ohjaajien tehtävänä on

- levittää tietoa vaikuttamispalvelusta ja opastaa nuoria sen käyttämiseen
- kannustaa ja innostaa yksittäisiä nuoria ilmaisemaan mielipiteitään, ideoimaan sekä hyödyntämään vaikuttamispalvelua

- auttaa nuoria perustelemaan ehdotuksiaan ja ideoitaan siten, että niillä on mahdollisuuksia saada kannatusta ja päästä paremmin eteenpäin päätöksenteossa
- toteuttaa osallistavia kehittämis- ja ideointiprosesseja, joissa nuoret pääsevät kehittämään vaikuttamistaitojaan, pohtimaan, keskustelemaan sekä tuottamaan perusteltuja ideoita yhdessä muiden nuorten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa.

Verkossa toimivana vaikuttamispalveluna Nuortenideat.fi ei pysty yksin vastaamaan tähän haasteeseen, vaan siihen tarvitaan myös fyysisessä ympäristössä työskenteleviä, nuorten osallisuutta toiminnallaan edistäviä toimijoita. Vaikuttamispalvelu olisikin hyvä saada osaksi muuta nuorten palvelujärjestelmää sekä organisaatioiden toimintakulttuuria.

2.2. Miten ohjaaja voi tukea nuoren osallisuutta?

(Pirjo Junttila-Vitikka)

Nuorten osallisuus nähdään Suomessa tärkeänä arvona ja sillä onkin vankka valtion hallinnon tuki: on säädetty lakeja, käynnistetty hankkeita ja perustettu virkoja sekä lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmiä. Rakenteet eivät kuitenkaan yksin pysty takaamaan sitä, että nuoret kokevat tulevaisuutta kuulluiksi ja olevansa vartenotettavia jäseniä ryhmässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa (mm. Grestschel & Kiilakoski 2012). Todellinen osallisuuden kokemus syntyy vuorovaikutuksessa ihmisten kesken.

2.2.1. Miten varmistaa, että nuori tulee aidosti kuulluksi?

Osallisuuden kokemus ei rajoitu vain siihen, että nuori saa sanoa mielipiteensä. Kyse on myös siitä, miten nuori ajatukseen kohdataan ja miten häneen asennoidutaan: ovatko mielipiteen kysyjät ja nuoren arjessa kohtaamat aikuiset ai-

dosti kiinnostuneita nuoresta ja hänen ajatuksistaan? Synnykö nuorelle tunne, että häntä arvostetaan?

Yksi konkreettinen osoitus aikuisten arvostuksesta on, että nuorten mielipiteisiin reagoidaan ja että joitakin heidän ehdotuksiaan myös perustellusti toteutetaan. Nuoret eivät kuitenkaan odota perusteettomia kehuja eivätkä kritiikitöntä esitysten hyväksymistä, vaan kannustavaa ja kunnioittavaa kohtaamista sekä avointa dialogia aikuisten kanssa. Tärkeää on, että nuori tulee omana itsenään nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi.

Ohjaaja voi vahvistaa nuorten osallisuuden kokemusta seuraavin keinoin:

- varmistamalla, että nuorten mielipiteillä on myös konkreettista vaikuttavuutta eli että niihin reagoidaan ja joitakin myös toteutetaan
- keskittymällä nuoren kohtaamiseen olemalla läsnä tilanteessa, katsomalla silmiin ja osoittamalla aitoa kiinnostusta ja arvostusta nuorta ja hänen ajatuksiaan kohtaan
- kohtelemalla nuorta vertaisen lailla, antautuen dialogiin, jossa ideoita punnitaan myönteisessä valossa niitä yhdessä kehittäen
- hyödyntämällä toiminnassa sellaisia pedagogisia menetelmiä, jotka edistävät yhteistoiminnallisuutta, mahdollistavat monenlaisia toimijan rooleja ja lisäävät puhe- ja ilmaisutilaa nuorille
- hyödyntämällä systemaattisesti ja monipuolisesti työtapoja, joilla kartoitetaan kaikkien ryhmän jäsenten mielipiteitä ja ajatuksia tasapuolisesti, esimerkiksi puhekierrokset, nimettömät laput sekä asenne- ja mielipidejanat ja avoimet kysymykset
- huomioimalla erityisesti ujut ja hiljaiset nuoret, jotka hyötyvät sellaisista keinoista, joissa mielipiteen voi ilmaista ilman puhetta tai joissa puhumista edellytetään vain pienryhmätasolla; tärkeää on tehdä näkyväksi, että puheenvuoron käyttäminen on aina vapaaehtoista
- rakentamalla tietoisesti sellaista luottamuksellista ryhmäilmapiiriä, jossa mielipiteiden ja ajatusten ilmaiseminen on turvallista; ilmapiiriä vapauttavia, itseän ja

muihin tutustumista edistäviä harjoitteita, ryhmän pelisääntöjen rakentamista ja ristiriitojen ratkaisemista

- panostamalla erityisesti erilaisuuden sallimiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen.

2.2.2. Miten vahvistaa nuoren vastuunottoa?

Valta, vapaus ja vastuu kulkevat aina käsi kädessä - tai näin ainakin pitäisi olla. Valta ja vapaus ilman vastuuta johtavat kaaokseen ja toisaalta, todellisen vastuun kantaminen on mahdotonta, jos muut aina päättävät, miten pitää toimia. Jos tavoitteena pidetään sitä, että nuoret kasvavat vastuuseen, heidät tulee ottaa mukaan päätöksentekoon. Kun nuoret saavat valtaa vaikuttaa esimerkiksi koulun tai nuorisotilan sääntöihin, he ottavat myös paremmin vastuuta niiden noudattamisesta.

Vallasta luopuminen ei ole aina siihen tottuneille aikuisille helppoa. Esteeksi voi muodostua epäily siitä, miten nuoret saamaansa valtaa käyttävät. Yleensä huoli siitä, että nuoret eivät osaa käyttää valtaa oikein, osoittautuu turhaksi. Jos nuoriin luotetaan, he kasvavat luottamuksen arvoisiksi. Ja vaikka näin ei aina olisikaan, asiat ratkeavat, kun ymmärretään, että vastuu on kuin mikä tahansa muukin taito, jonka oppimisessa on yksilöllisiä eroja ja joka yleensä kasvaa harjoituksen myötä.

Vastuukasvatus edellyttää ohjaajalta myös luovuutta ja riskinottoa, sillä viime vuosina lisääntyneet turvallisuussäädökset korostavat viranomaisvastuuta ja saattavat osaltaan rajoittaa vallan siirtämistä nuorille.

2.2.3. Miten innostaa ja motivoida nuorta?

Nuorten kiinnostus vaikuttamiseen ei ole itsestään selvää, mutta sitä voi kuitenkin herätellä. Innostamisen tärkein lähtökohta on ohjaajan välittävä, arvostava ja kannustava asenne nuoreen. Se, että hän kuuntelee aktiivisesti, katsoo rohkeasti, antaa vahvistavaa palautetta (sopivasti an-

nosteltuna myös rakentavaa palautetta) ja osoittaa kaikella tapaa kiinnostusta nuorta itseään ja hänen esittämiään asioita kohtaan. Nuoren kiinnostuksen herättämisessä olennaista on myös ohjaajan oma kiinnostus ja innostuminen. Työstään motivoinut ohjaaja luo innostusta ympärilleen.

Nuorisotyössä ohjaajan innostajan roolia on kuvattu lauseella: jonkun pitää syttyä, jotta muut voivat palaa. Lausetta voi pitää hyvänä ohjenuorana kun ottaa huomioon, että jatkuva syttyminen ja sytyttäminen voi käydä myös raskaaksi ja vaarana voi olla ohjaajan uupuminen. Nuorten innostamiseen ja motivaation ylläpitämiseen tarvitaan myös muita keinoja ja työkaluja, jotka eivät nojaa yksinomaan ohjaajan persoonallisuuteen.

Hyviä tuloksia on saavutettu ryhmämuotoisia, nuorten keskinäiseen vuorovaikutukseen pohjautuvia, osallistavia prosesseja hyödyntäen. Pelkästään se, että nuoret pääsevät jakamaan ajatuksiaan keskenään, virittää positiivista energiaa ja lisää mielenkiintoa ympäristöä ja käsiteltävää teemaa kohtaan ja opettaa samalla muodostamaan mielipiteitä. Varteenotettava keino motivaation herättämiseen on lähteä liikkeelle nuorten merkitysmaailmasta: siitä maailmasta, jonka he parhaiten tuntevat ja josta heillä on jo muodostunut ajatuksia ja mielipiteitä. Otetaan selvää, mitä nuorten mielessä liikkuu: mikä heitä juuri tällä hetkellä haastaa tai mistä he unelmoivat. Demokratian toteutumisen lähtökohdaksi on se, millä tavoin ihmiset elämänsä kokevat. On siis tärkeää vahvistaa jokaisen kosketusta omiin kokemuksiin, tunteisiin ja ajatuksiin sekä jokaisen luottamusta siihen, että omat kokemukset ovat varteen otettavia ja tärkeitä (Vesikansa 2002).

Nuorten merkitysmaailmasta ohjautuva polku ei välttämättä ole ohjaajalle helppo, sillä se johdattaa prosessia suuntaan, johon ei voi ennalta varautua. Joskus se voi viedä vaikeidenkin kysymysten äärelle, kuten esimerkiksi seurustelu, kiusaaminen, päihteet, elämän tarkoitus ja niin edelleen. Osallistavassa prosessissa ohjaajan tehtävänä ei kuitenkaan ole antaa valmiita vastauksia, vaan hallita prosessia niin, että nuoret pääsevät pohtimaan kysymyksiä ja että erilaiset näkemyk-

set pääsevät keskusteluun mukaan. Tämä onnistuu dialogisuutta edistävien kysymysten avulla. Ohjaaja voi suunnata työskentelyä haluamaansa suuntaan, esimerkiksi niin, että nuoret pohtivat, millä keinoin palveluja pitäisi kehittää, jotta nuorten esiin nostamiin ongelmiin voitaisiin vastata.

Nuorten merkitysmaailman äärelle voidaan päästä monen reitin kautta ja tärkeintä on, että yhteys siihen löydetään, olipa prosessin lähtökohta mikä tahansa. Jos esimerkiksi halutaan kartoittaa nuorten mielipiteitä lähiympäristön kehittämisestä, tehtävää voidaan lähestyä niin, että nuoret saadaan katsomaan tuttua ympäristöä uusin silmin ja pohdittamaan siihen liittyviä henkilökohtaisia merkityksiä tavalla, jota he eivät ole aiemmin tulleet ajatelleeksi.

Tehtäväksi voidaan esimerkiksi antaa etsiä lähiympäristöstä paikkoja, joihin liittyy erityisiä muistoja, hyviä tai huonoja. Nuoret voivat valokuvata valitsemansa merkitykselliset paikat ja kuvia voidaan tarkastella ryhmässä keskustellen. Kuvista voi koota näyttelyn ja niihin voi yhdistää kannanottoja kuvatusta ympäristöstä. Näin syntyneitä ideoita voidaan julkaista Nuortenideat.fi-palvelussa. Tällaisten luovien, ajattelua herättävien ja inspiroivien keinojen valikoima on laaja. Osallistavia menetelmiä ja harjoitteita löytyy muun muassa oppaan osiosta 4. Harjaantunut ohjaaja kehittää menetelmiä itse lisää.

Dialogisuutta edistäviä kysymyksiä

Prosessin vetäjä voi vaikuttaa ryhmän jäsenten osallisuuden kokemukseen kiinnittämällä huomiota kysymysten muotoiluun. Mitä enemmän kysymykset jättävät tilaa erilaisille vastausvaihtoehdoille – eli mitä avoimempia kysymykset ovat – sitä paremmin ne kehittävät osallistujien kykyä ajatella itsenäisesti, hyväksyä erilaisia mielipiteitä, muodostaa ja perustella mielipiteitä sekä tehdä yhteistyötä ja oppia muilta. Oheisessa taulukossa on vertailtu dialogisuutta rajoittavia sekä sitä edistäviä kysymyksiä (mukaillen Murto 2001).

Dialogisuutta rajoittavia kysymyksiä:

<i>Oletko samaa mieltä?</i>
<i>Tuntuuko muista samalta?</i>
<i>Ymmärrätkö, mitä yritän sanoa?</i>
<i>Teitkö sen X:n vai Y:n vuoksi?</i>
<i>Uskotko todella tehneesi tämän hyvin?</i>
<i>Miksi et voisi kokeilla tätä, mitä ehdotin?</i>
<i>Miksi et puhunut siitä minulle?</i>

Dialogisuutta edistäviä kysymyksiä:

<i>Mitä sinä ajattelet? Oletko eri mieltä?</i>
<i>Miltä teistä tuntuu?</i>
<i>Mitä ajattelet siitä, mitä sanoin?</i>
<i>Mikä sai sinut toimimaan noin?</i>
<i>Minua huolettaa se, kuinka hoidit tämän tehtävän. Haluan kertoa, mistä olen huolissani ja kuulla sen jälkeen sinun mielipiteesi.</i>
<i>Mikä sinua epäilyttää siinä, mitä ehdotin?</i>
<i>Mikä sinua epäilyttää siinä, mitä ehdotin? Teinkö tai sanoinko jotain, mikä teki sen vaikeaksi?</i>

Kari Murto (2001) puhuu oppimisesta ja listaa myös oppimista laajentavia ja syventäviä kysymyksiä sekä kysymyksiä, jotka auttavat selviämään umpikujasta. Näitä kysymys-esimerkkejä hyödyntämällä luodaan myös tilaa dialogisuudelle.

Laajentavia kysymyksiä:

- Mikä on muiden näkemys?*
- Muita näkökulmia tai ajatuksia?*
- Onko muilla eri näkemys tai muuta tietoa?*
- Mitä tämä lähestymistapa tai tarkastelukulma jättää huomiotta?*

Syventäviä kysymyksiä:

- Mitä mahtaisi tapahtua, jos toteutamme X:n? ... toimisimme tällä tavoin?*
- Mikä sai sinut ajattelemaan tuolla tavalla?*
- Mikä estäisi sinua tekemästä X:n?*
- Mitä vaihtoehtoja sinulla olisi?*
- Onko sinulla esimerkki siitä, mitä ehdotat?*

Kysymyksiä umpikujasta selviytymiseen:

- Onko näkemyksesi takana huoli jostakin?*
- Mitä jos teemme Y:n? Mitä huolenaiheita meillä silloin olisi?*
- Kuinka voisimme menetellä paremmin, jotta siitä olisi apua huolestumiseesi?*
- Miten minun toimintani liittyy ongelmaan?*
- Nämä tiedot muuttaisivat minun mielipiteeni. Mitä olisivat ne tiedot, jotka muuttaisivat sinun mielipiteesi?*

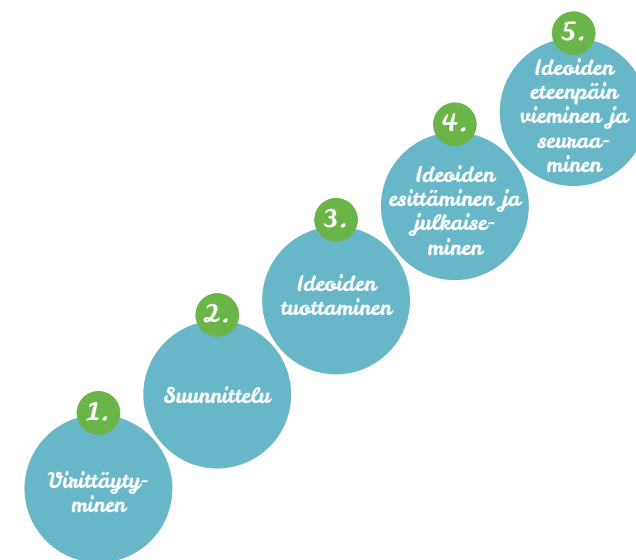
2.3. Vinkkejä osallistavan ideointiprosessin ohjaamiseen

(Pirjo Junttila-Vitikka & Virpi Peitso)

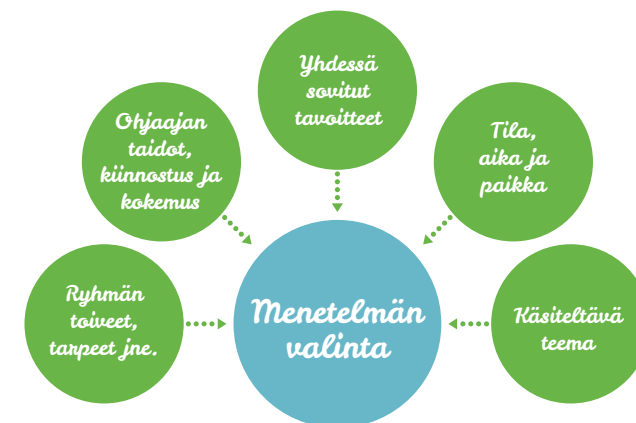
Nuorten ideointia tukevaa ryhmäprosessia nimitetään tässä osallistavaksi ideointiprosessiksi. Sillä tarkoitetaan tavoitteellista, toiminnallista tapahtumaketjua, jossa ryhmä työskentelee ajatuksia ja kokemuksia jakaen ja jonka tuloksena syntyy yhdessä jaettuja mielipiteitä, kannanottoja, ideoita ja esityksiä. Ohjaajat voivat toteuttaa ideointiprosesseja valmiita menetelmällemme hyödyntäen, niitä tarkoituksenmukaisesti soveltaen tai uusia kehittäen. Tässä osiossa osallistavaa ideointiprosessia tarkastellaan vähän yleisemmällä tasolla kiinnittäen huomiota prosessin eri vaiheisiin. Tarkoituksena on auttaa ohjaajia soveltamaan ja kehittämään omia menetelmällemme sekä antaa vinkkejä osallistavan prosessin ohjaamiseen.

Osallistavat ideointiprosessit voivat olla kestoiltaan, menetelmiltään ja toteutukseltaan hyvinkin erilaisia, mutta niistä voi erottaa neljä osavaihetta, jotka ovat 1) virittäytyminen, 2) suunnittelu, 3) ideoiden tuottaminen, 4) ideoiden esittäminen ja julkaiseminen sekä 5) ideoiden eteenpäin vieminen ja seuraaminen. Ideointiprosessi voi edetä vaiheittain alkaen virittäytymisestä ja päättyen idean eteenpäin viemiseen ja seuraamiseen. Asiat voivat tapahtua osin myös yhtäaikaaisesti, jolloin vaiheita ei voi niin selkeästi erottaa toisistaan.

Eri osavaiheet muotoutuvat ideoivan yksilön, ryhmän, ohjaajan, ympäristön, käsiteltävien aiheiden sekä yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaan. Ohjaajan rooli on keskeinen ja tärkein taito osallistavan prosessin hallinta. Ohjaajan tehtävänä on pitää langat käsissä ja huolehtia siitä, että nuorten osallisuus toteutuu jollakin tasolla prosessin eri vaiheissa. Parhaimmillaan ohjaaja on innostava inspiroija, ryhmähengen luoja ja turvallisuuden rakentaja, joka vaikuttaa jokaisen osallisuuden kokemukseen ja lopulta tekee itsensä tarpeettomaksi luoden tilaa nuorten ideoille.

Menetelmän valintaan vaikuttavat ryhmän jäsenten kokoonpano (ryhmän koko, ikä jne.), toiveet, tarpeet sekä taitotaso, ohjaajan taidot, kokemus ja kiinnostus sekä käsiteltävä teema ja yhdessä sovitut tavoitteet. Luonnollisesti myös käytävissä oleva tila, välineet, aika ja paikka vaikuttavat siihen, millainen menetelmä tai työskentelytapa valitaan.

2.3.1. Virittäytyminen

Virittäytymisvaihe luo pohjan yhdessä tekemiselle ja teeman käsittelylle. Sen voi nähdä ryhmän jäsenten mielen ja kehon viireystilan sekä ryhmän kokonaisenergian virittämisenä sellaiselle taajuudelle, joka tukee yhdessä ajattelemista ja toimimista. Hyvä virittäytyminen herättää keskinäistä luottamusta, avaa aisteja, luo innostusta ja vahvistaa ryhmän toimintakykyä.

Ryhmän virittämisessä voi hyödyntää monenlaisia keinoja ja työkalun valinta riippuu siitä, minkälaista virettä työskentely jatkossa osallistujilta vaatii: tarvitaanko esimerkiksi luovaa heittäytymistä vai erityistä keskittymistä. Merkitystä on myös ryhmän kehitysvaiheella. Alussa, kun ryhmän jäsenet eivät vielä tunne toisiaan, on syytä aloittaa tutustumisella ja kontaktia helpottavilla harjoitteilla. Kun ryhmän jäsenet ovat jo tuttuja keskenään, tutustumista voidaan syventää tai keskittyä myös muutoin luottamuksellisen ilmapiirin rakentamiseen erilaisin itsetuntemusta ja vuorovaikutusta edistävien sekä ilmapiiriä vapauttavien harjoitteiden avulla. Virittäytyminen voidaan toteuttaa myös teemaan orientoitumisena ja jatkotyöskentelyyn keskittymisenä, jolloin erillistä suunnitteluvaihetta ei välttämättä tarvita.

- ks. virittäytymisharjoitteita s. 25–27

2.3.2. Suunnittelu

Suunnitteluvaihe voidaan toteuttaa osana osallistavaa ryhmäprosessia, jos nuorten aktiivinen rooli suunnittelussa nähdään kokonaistavoitteen näkökulmasta tarkoituksenmukaisena ja jos siihen on käytettävissä riittävästi aikaa. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä, vaan suunnittelu voi olla myös ohjaajalähtöinen, kun prosessi muutoin mahdollistaa nuorten osallisuuden toteutumisen.

Suunnitteluvaiheessa voidaan keskittyä käsiteltävän teeman valintaan, tavoitteen määrittelyyn sekä prosessin toteutuksen

suunnitteluun. Tässä vaiheessa voidaan myös sopia ryhmän pelisäännöistä ja muista mahdollisista toimintaan vaikuttavista seikoista. Erillistä suunnitteluvaihetta ei kuitenkaan tarvita, jos asioista on jo sovittu ennalta. Näin esimerkiksi, jos ryhmä on nimenomaan koottu arvioimaan ja kehittämään jotakin nuorille suunnattua toimintaa tai palvelua. Tavoitteen määrittelystä tai sen tarkentamisesta on kuitenkin hyvä sopia yhdessä nuorten kanssa. Vähintäänkin on hyvä varmistaa, että osallistujat hyväksyvät ennalta annetun tavoitteen. Ohjaaja voi myös omaan asiantuntemukseensa nojaten valita etukäteen menetelmän, jota systemaattisesti noudattaa.

Myös teema voi olla ohjaajan valinta, kunhan se on riittävän väljä ja jättää tilaa nuorten näkemyksille. Olennaisinta teeman valinnassa on, että se voidaan kytkeä nuorten kokemusmaailmaan. Ohjaajan läsnäolo ja kuuntelemisen taito, herkyys ja tietoisuus vaikuttavat merkittävästi käsiteltävään teemaan. Ohjaajan joustavuus ja rohkeus ilmenee kyvyssä antautua käsittelemään nuoria puhuttelevaa yllättävääkin teemaa. Ohjaajalla tulisi olla elefantin korvat, etanan tuntosarvet ja suurensuuri sydän.

Teeman valintaa voidaan ohjata esim. seuraavin virikkein:

- lehtiartikkelit, joissa kriteereinä ajankohtaisuus ja tarttumapinta nuoriin
- sosiaalisen median päivitys, esim. twiitti, Facebook-päivitys tai WhatsApp-viesti
- elokuvat, joissa kriteereinä myös ajankohtaisuus ja tarttumapinta nuoriin, esim. Leijonasydän, Aavikon kukka, 8-pallo, Kerron sinulle kaiken, Tumman veden päällä, Tummiin perhosten koti, Betoniyö, Päin seinää jne.
- TV-sarja tai -ajankohtaisohjelma, dokumentti
- musiikki, melodia & sanat
- kuvat
- vierailu esim. kunnanvaltuuston ja yhdistysten kokouksiin, vastaanottokeskuksiin, vanhainkoteihin, päiväkoteihin, kaatopaikalle, harrasteisiin, lähiympäristöön jne.

- luonto
- kirjallisuus
- konsertit
- teatteri
- Nuortenideat.fi-palvelun idea
- poliittinen päätös/kannanotto.

2.3.3 Ideoiden tuottaminen

Ideoita voidaan tuottaa monin eri tavoin ja vaihe voidaan jakaa myös erillisiin osavaiheisiin. Näin esimerkiksi prosesseissa, joissa tähdätään toiminnan tai ympäristön kehittämiseen. Ideoiden tuottamiseen tähtäävä vaihe voidaan aloittaa *nykytilanteen kartoittamisella* ja edetä siitä *luovaan ideointiin* sekä *ideoiden jalostamiseen*.

Nykytilanteen kartoittamisen voi toteuttaa ongelma- tai voimavaralähtöisesti tai molempia tapoja yhdistäen. Ongelmälähtöisissä toimintamalleissa lähdetään liikkeelle nostamalla esiin teemaan liittyviä ongelmia tai haasteita. Ongelmien kartoittamisessa on se hyöty, että osallistujat saavat mahdollisuuden purkaa tyytymättömyyttään ja että se virittää luovuutta ja auttaa löytämään hedelmällisiä ratkaisuja koettuihin ongelmiin. Ongelmien esiin nostaminen voi toki nostaa pintaan myös negatiivista henkeä ja vastakkainasettelua nuorten ja aikuisten välille. Etenkin, jos tavoitteena on arvioida fyysisen ympäristön lisäksi myös ihmisten toimintaa. Ongelmien kartoittaminen on tärkeää, mutta ongelmiin ei kannata juuttua vaan edetä heti ideointivaiheeseen.

Voimavaralähtöiset mallit painottavat toiminnan vahvuuksia ja niissä voidaan lähteä liikkeelle unelma- tai tavoitekuvan luomisesta. Voimavaroihin ja mahdollisuuksiin keskittymisen tukee positiivisen ilmapiirin rakentumista ja yhteisöllisyyden tunnetta. Lähtökohtana voi olla myös mainittujen lähestymistapojen yhdistelmä, jossa voidaan kartoittaa sekä vahvuuksia että kehittämiskohtia.

Osallisuuden toteutumisen ja tuotosten laadunkin näkökul-

masta on tärkeää, että luova ideointi tähtää vain ja ainoastaan ideoiden tuottamiseen, ei niiden arvioimiseen. Tällöin on tarkoituksenmukaista ruokkia ja ylläpitää vapaata, luovuutta edistävää ilmapiiriä, pidättäytyä arvostelusta ja hyväksyä kaikki esiin nousevat, hulluimmatkin ideat. Ideoiden arviointia ja niiden toteuttamisen mahdollisuuksia käsitellään vasta kun kaikki iduillaan olevat ideatkin on saatu talteen.

Ideoiden jalostaminen on hyvä toteuttaa pienryhmissä, joissa jokainen osallistuja tulee kuulluksi. Ryhmät voivat valita ideoiden joukosta sen, jota haluavat ryhtyä edelleen kehittämään, muut ideat voivat jäädä resurssipankkiin myöhemmin hyödynnettäväksi. Valituista ideoista keskustellaan pienryhmissä dialogisessa hengessä nostaen esiin niissä piileviä mahdollisuuksia ja riskejä. Tärkeää on, että keskustelussa pyritään tuomaan esille mahdollisimman paljon erilaisia mielipiteitä ja näkökulmia. Ideoista jalostetaan konkreettisia, toteuttamiskelpoisia ja perusteltuja ehdotuksia. Ideoiden edelleen kehittäminen voidaan toteuttaa myös luovia ilmaisukeinoja käyttäen, jolloin lopullisen tuotoksen ei tarvitse olla sellaisenaan toteutettava vaan ajattelua ja keskustelua herättävä.

Ideoiden tuottamisessa voidaan hyödyntää erilaisia työkaluja, kuten *ryhmäkeskustelua*, *fläppi-työskentelyä*, *draamailmausta*, *kuvatyöskentelyä*, *musiikkia* tai *digitarinaa*.

2.3.4. Ideoiden esittäminen ja julkaiseminen Nuortenideat.fi-palvelussa

Prosessin kuluessa syntyneet ideat voidaan esittää Nuortenideat.fi-palvelussa hyvin perusteltuina ja havainnollistettuina kirjoituksina, videoituina draamatuotoksina, kuvina, musiikkina, digitarinoina ja niin edelleen. Ideoilla voidaan myös ottaa kantaa olemassa oleviin ideoihin ja vastata kannanottopyyntöihin. Ohjeet ideoiden kirjoittamiseen löytyvät Tietoa palvelusta -sivulta osoitteesta **www.nuortenideat.fi**.

Nuortenideat.fi on vaikuttamispalvelu nuorille ja nuorten parissa toimiville. Nuoret tekevät omia ehdotuksia sekä

kommentoivat ja kannattavat muiden ideoita palvelussa. Ideoista muodostuu aloitteita, jotka etenevät Kuntalaisaloite.fi-palveluun tai käsittelyyn muuta kautta.

Ideoiden muotoilua, kuvien liittämistä tai videoiden upottamista on mahdollista harjoitella omalla sivustollaan. Harjoitusympäristössä voidaan testata ideointia, kommentointia ja kannattamista.

2.3.5. Ideoiden eteenpäin vieminen ja seuraaminen Nuortenideat.fi-palvelussa

Organisaatioiden yhteyshenkilöt tukevat nuoria palvelun käytössä. Aikuisen tukea tarvitaan erityisesti kun selvitetään, kenelle idea kuuluu käsittelyyn. Julkaistu idea etenee käsittelyyn joko nuoren itsensä tai organisaation yhteyshenkilön lähettämänä.

Ohjaaja auttaa nuorta toimittamaan idean oikealle taholle käsittelyyn ja huolehtii, että siihen saadaan vastaus. Idean seuraamisen kannalta on tärkeä päivittää idean tietoihin, miten sen käsittely etenee ja mikä on päätös asiaan. Tällä havainnollistetaan päätöksentekoprosessia ja sitä, kenelle asiat menevät käsittelyyn. Vastaus tai päätös asiaan toimitetaan joko nuorelle tai ideaan liittyvän organisaation yhteyshenkilölle.

Vaikuttamispalvelua hyödyntävillä organisaatioilla olisi tärkeä olla oma organisaatiosivunsa palvelussa. Tällöin heille osoitetut ideat löytyvät helposti yhdestä paikasta. Näin varmistetaan myös nuorten saama tuki palvelun käyttöön. Vaikuttamispalvelun voivat ottaa käyttöönsä muun muassa kunnat ja kuntien eri yksiköt, koulut ja oppilaitokset, järjestöt sekä nuorten vaikuttajaryhmät. Myös valtakunnalliset toimijat voivat hyödyntää palvelua.

Nuortenideat.fi-harjoitusympäristö:
<https://test.nuortenideat.fi/>

2.4. Vaikuttamistoiminnasta kiinnostuneen nuoren ohjaus

Jos ohjaaja havaitsee nuoren, joka on erityisen kiinnostunut yhteiskunnallisista kysymyksistä ja vaikuttamisesta, hänet kannattaa ohjata etsimään tietoja nuorisopalvelujen ja oman oppilaitoksen nettisivuilta sekä asioista perillä olevilta työntekijöiltä. Vaihtoehtoja ovat muun muassa nuorisovaltuusto, oppilaskunta, tukioppilastoiminta sekä erilaiset poliittiset, eettiset tai yleensä jonkin asian puolesta toimivat järjestöt.

Lähes jokaisesta Suomen kunnasta löytyy nuorisovaltuusto, tai jollakin muulla nimellä kutsuttu nuorten edustajisto, joka on huhtikuussa 2015 astuneen kuntalain myötä muuttunut kunnille lakisääteiseksi (Kuntalaki 2015/ § 26). Nuorisovaltuustolla on siis virallinen asema kunnan nuoria edustavana elimenä. Jäsenet edustajistoon valitaan vaaleilla, joten mukaan pääsy ei ole itsestään selvää. Kannattaa kuitenkin ottaa yhteyttä edustajiston puheenjohtajaan tai toiminnasta vastaavaan viranomaiseen, sillä he tietävät parhaiten, miten asiassa kannattaa edetä.

Jos nuori on peruskoulussa tai jossakin oppilaitoksessa, hän voi kysyä myös mahdollisuutta osallistua oppilaskunta- tai tukioppilastoimintaan. Oppilaskunnan toiminnasta vastaa hallitus, joka voidaan valita vaaleilla, mutta johon saattaa päästä myös ilmoittautumalla vapaaehtoiseksi. Tukioppilastoimintaan pääsyä kannattaa kysyä siitä vastaavalta koulun työntekijältä. Kansalaisjärjestöt ottavat yleensä mielellään uusia, asiasta kiinnostuneita jäseniä mukaan ja niissä voi myös tarjoutua monenlaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa.

Vaikuttajan reittikartta:
<http://reittikartta.valtikka.fi>

OTA NUORTENIDEAT.FI KÄYTTÖÖN

Kannusta nuoria vaikuttamaan ja ymmärtämään osallistumisen merkitys sekä demokratian keinot maksuttoman Nuortenideat.fi-palvelun avulla.

Nuoret voivat ideoida ja ilmaista mielipiteensä haluamistaan asioista:

Aikuinen on nuorten tukena:

Oman organisaatiosivunsa vaikuttamispalveluun voivat avata esimerkiksi kunnat, koulut, järjestöt tai nuorten vaikuttajaryhmät. Oma sivu varmistaa, että nuorten esittämät ideat voidaan koota saman organisaatiosivun alle, jolloin ne löytyvät helposti. Omalla sivullaan organisaation yhteyshenkilöt voivat myös esittää ideoita ja kysymyksiä, joihin haluavat nuorten mielipiteitä ja kannanottoja.

Tutustu käyttöehtoihin ja ota vaikuttamispalvelu käyttöösi osoitteessa:
WWW.NUORTENIDEAT.FI/TIETOAPALVELUSTA

 nuortenideat.fi

3. Miten vaikuttaa ja viestiä taitavasti?

(VIRPI PEITSA)

Osallisuus sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen edellyttävät hyviä vuorovaikutus- ja viestintätaitoja, niin suullisia kuin kirjallisiakin. Jotta nuoret voivat aidosti vaikuttaa, tulevat kuulluiksi ja päättäjät todella ottavat nuoret huomioon päätöksenteossa, on tärkeää kyetä vaikuttamaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja perustelemaan kantansa hyvin sekä löytää oikeat kanavat viestin viemiseksi päättäjille.

Hyvien, kehittävien ideoiden luominen yhdessä ja demokraattisten päätösten tekeminen edellyttää dialogisuutta eli vuorovaikutusta, jossa osapuolet tutkivat monimutkaista ilmiötä sekä ilmaisevat itseään vapaasti ja toisiaan kuunnellen ja kunnioittaen. Dialogista vuorovaikutusta puolestaan tukee assertiivinen viestintätyyli, joka merkitsee taitoa viestiä siten, että viestijä arvostaa itseään tasavertaisesti muiden kanssa. Assertiivinen viestijä ilmaisee itseään avoimesti, asiallisesti ja perustellen. Hän osaa ilmaista reilusti myös eriäviä mielipiteitään. Sekä dialoginen vuorovaikutus että assertiivinen viestintätyyli perustuvat sanattoman ja sanallisen viestinnän osatekijöihin ja -taitoihin, joita on tärkeää tiedostaa ja harjoitella, jotta vaikuttamisesta niin suullisin, kirjallisin kuin taiteellisinkin keinoin tulisi mahdollisimman tehokasta.

3.1. Dialogisten taitojen kehittäminen

Dialogisuuden ytimen muodostavat eri taidot: taito kuunnella aidosti, ilmaista itseään suoraan, hyväksyä erilaisia mielipiteitä sekä kunnioittaa muita. Seuraavassa esitellään harjoitteita näiden taitojen kehittämiseen.

Taito kuunnella aidosti

Aidosti kuunteleva henkilö on läsnä viestintätilanteessa ja yrittää ymmärtää puhujan näkökulmaa, vaikka ei hyväksyisikään puhujan näkemystä sellaisenaan.

Kuuntelutaidon harjoitus:

Läsnä olevaa kuuntelua voidaan harjoittaa esimerkiksi asetumalla parin kanssa seisomaan vastakkain ja luettelemalla vuorotellen numerot: 1, 2 ja 3. Kun lukujen luetteleminen onnistuu vaivatta, vaihdetaan luvun 2 tilalle taputus eli harjoitus etenee: 1 – taputus ja 3. Kun tämä vaihe onnistuu vaivatta, siirrytään vaiheeseen, jossa luku 3 vaihtuu polkaisuksi. Harjoitus etenee siis: 1 – taputus – polkaisu. Mikäli harjoitusta tehdään ryhmässä, on hyvä kokeilla kuuntelemista ja läsnäoloa useamman parin kanssa. Kuuntelutaidon harjoitusta voidaan käyttää milloin tahansa ryhmän virittämisharjoituksena.

Taito ilmaista itseään suoraan

Suora puhe on dialogisuuden haasteellisin tehtävä ja se edellyttää hyvää itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja rohkeutta. Suora puhe ei tarkoita toisten tunteista piittaamatonta asioiden töksäyttämistä, vaan tiedostavaa, aitoa, avointa ja totuudellista vuorovaikutusta. Kyse on oikeastaan ilmaisusta, jossa vältetään monitulkintaisia kiertoilmaisuja ja piiloviestejä ja erotetaan toisistaan tosiasiat (mitä faktisesti on tapahtunut), tulkinnat (miten tulkitseen tilannetta) sekä tunteet (mitä tunteita asia herättää).

Epävarmuuden näyttäminen on osa aitoa ja totuudellista vuorovaikutusta. Joskus epävarmuus voi kuitenkin kääntyä puhujan vastaan, etenkin tilanteessa, jossa viesti toistamiseen torjutaan. Sekä liiallinen kiltteys että liiallinen aggressiivisuus voivat häitätä viestin perille menemistä ja erilaiset ihmiset hyötyvät jämäkän tahdon ilmaisun harjoittelemisesta.

Tahdon ilmaisun harjoitus

Ohjaaja pyytää osallistujia asettumaan pareittain vastakkain, noin 4–5 metrin etäisyydelle toisistaan. Tehtävänä on kuvitella tilanne, jossa henkilö A on jo pitkään käyttänyt hyväkseen henkilön B kiltteyttä ja lähestyy häntä jälleen kerran pyytämällä jotakin palvelusta. Henkilö A siis kävelee puhe-etäisyydelle henkilö B:tä ja esittää pyyntönsä. Henkilön B tulee kieltäytyä jämäkästi sanomalla esimerkiksi, että ”kiitos kun kysyit, mutta valitettavasti en voi suostua.” Tärkeää on, ettei B ryhdy selittelemään, vaan toistaa sanomansa silmiin katsoen, mahdollisimman vakuuttavasti. Henkilön A tehtävänä on puhua B ympäri ja samalla arvioida hänen viestinsä vakuuttavuutta. A palaa omalle paikalleen vasta, kun tuntee viestin riittävän tehokkaaksi. Rooleja vaihdetaan ja lopuksi jaetaan kokemuksia harjoituksesta: miltä palveluksen pyytäminen ja siitä kieltäytyminen tuntuivat? Mikä tuntui vaikealta/helpolta? Mitkä seikat äänensävyssä, ilmeissä ja muussa kehon kielessä saivat toisen osapuolen ottamaan viestin todesta?

Taito hyväksyä erilaisia mielipiteitä

Dialogisuus edellyttää käsiteltävien asioiden eteen pysähtymistä, pohtimista ja omien ajatusten reflektointia sekä luutuneiden käsitysten purkamista.

Luutuneen käsityksen purkamisen harjoitus

Ryhmä tai ohjaaja valitsee aiheen, joista kukin kirjaa yksilölliset ajatuksensa ja mielipiteensä. Hyvä aihe luutuneen käsityksen purkamiseen on tunteita herättävä, sillä usein tunteisiin kytkeytyvät asiat ovat luutuneita ja vaikuttavat meissä syvästi. Yksilötyöskentelyn jälkeen jakaudutaan kolmen hengen ryhmiin, jossa kuunnellaan toisten ajatuksia aiheesta ja yritetään yhdessä löytää mahdollisimman monia puolia, ajatuksia ja mielipiteitä käsiteltävästä aiheesta. Aihe voidaan

nähdä kuutiona, jonka sivuja kuvaavat aiheen eri puolet. Luutuneen käsityksen purkaminen on erinomainen harjoitus myös argumentointia eli perustelutaitoa harjoitellessa.

Taito kunnioittaa muita

Toisen ihmisen kunnioittaminen edellyttää kaikkien, itsensä ja toisten, ajatuksien pitämistä arvokkaina. Lähtökohtana toimii oman rajallisuuden ymmärtäminen ja sen oivaltaminen, että muilta voi oppia, jos on malttia kuunnella.

Kunnioittamisen harjoitus

Aktiivista kunnioitusta ja kuuntelemisen taitoa voidaan harjoitella kokeilemalla esiintymistä erilaisille yleisöille. Yksi ryhmästä asettuu ryhmän eteen ja yrittää kertoa edellisestä kesälomastaan tai muusta hyvin helposta aiheesta. Aluksi ryhmä on huono yleisö eli se ei kuuntele eikä kunnioita ja keksii kaikkia mahdollisia tapoja osoittaa sekä sanattomin että sanallisin viestein epäkunnioitustaan. Puhuja yrittää parhaansa mukaan jatkaa. Ohjaajan pyynnöstä yleisö muuttuu kunnioittavaksi ja kuuntelevaksi ja viestii siitä sanattomin ja sanallisin keinoin. Esityksen jälkeen tunnelmia puretaan: miltä esiintyjästä tuntui? Miltä yleisöstä tuntui? Useampi ryhmästä voi kokeilla roolia esiintyjänä.

Harjoituksessa voidaan pohtia myös sanatonta viestintää. Miten monin tavoin, ilmein, elein, liikkein, äänenpainoin ja -sävyin viestimme kunnioitusta tai epäkunnioitusta?

3.2. Viestintätöyllillä on väliä

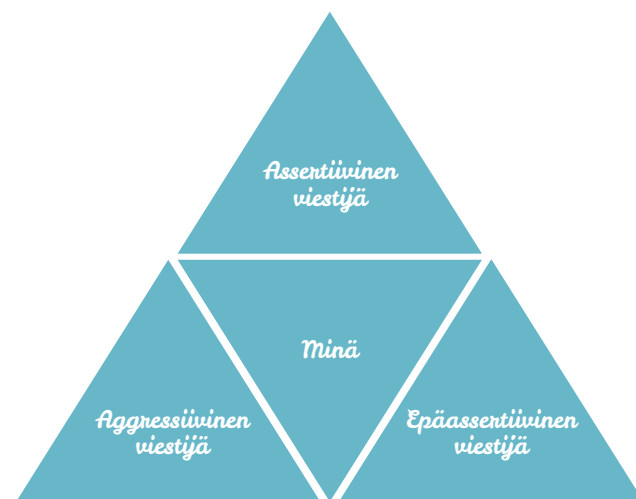
Assertiivinen viestintätyyli tarkoittaa tahtoa ja taitoa viestiä siten, että sekä omat että toisten oikeudet toteutuvat. Assertiivinen viestintä perustuu tasapuolisuuteen ja vuorovaikutteisuuteen eli periaatteisiin, jotka ovat demokratiakasvatuksen ja osallistavan kasvatuksen ytimessä.

Assertiivisen viestinnän vastakohta on aggressiivinen viestintä, jossa tiedostaen tai tiedostamatta jätetään huomioimatta toisten oikeudet ja mielipiteet. Ilmaisua on mustavalkoista;

asiat ovat oikein tai väärin. Epäassertiivisella viestintätyyllillä tarkoitetaan puolestaan tapaa, joka ilmenee vaikeutena pitää omia puoliaan tai ilmaista omia ajatuksiaan edes silloin, kun niillä olisi todella merkitystä. Usein epäassertiivisuuden taustalla on huono itsetunto tai puutteelliset viestintätaidot. (Huhtinen 2013)

Tyylikolmio-harjoitus – millainen on sinun viestintätyyli?

Ohjaaja avaa käsitteet: mitä tarkoittavat nämä kolme tyyliä? Laaditaan tilaan, esimerkiksi maalarinteippiä tai tuoleja hyväksi käyttäen, kolmio, jonka kulmat ovat: assertiivinen viestijä, aggressiivinen viestijä ja epäassertiivinen viestijä. Kolmion kärjet ilmaisevat voimakasta suuntautumista kyseiseen tyyliin ja kolmion keskustaan mentäessä tyyli neutralisoituu. Nuoret asettuvat kolmioon sille kohdalle, johon tuntevat viestijöinä sopivansa ja pohtivat, miksi asettuvat juuri valitsemaansa kohtaan. Sijainnit ja niiden merkitys puretaan yhteisesti keskustellen. Ohjaaja kysyy: miksi valitsit juuri tämän kulman?

Pohdittavaa ryhmässä: miten viestintätyyli vaikuttaa osallisuuden kokemukseen?

3.3. Miten vaikuttaa taitavasti sanattomin ja sanallisin keinoin?

3.3.1. Sanattoman viestinnän taidot

Suurin osa vuorovaikutuksestamme ja viestinnästä on sanatonta ilmaisua. Sanaton viestintä on totuudellisempaa, merkityksellisempää ja usein myös vaikeammin muokattavampaa ja kehitettävämpää kuin sanallinen ilmaisu. Sanattoman viestinnän piirteiden tiedostaminen onkin ensisijaista sekä omaa ilmaisua ja vaikuttamisen kykyä kehitettäessä kuin toisten ilmaisutapaa tutkittaessa.

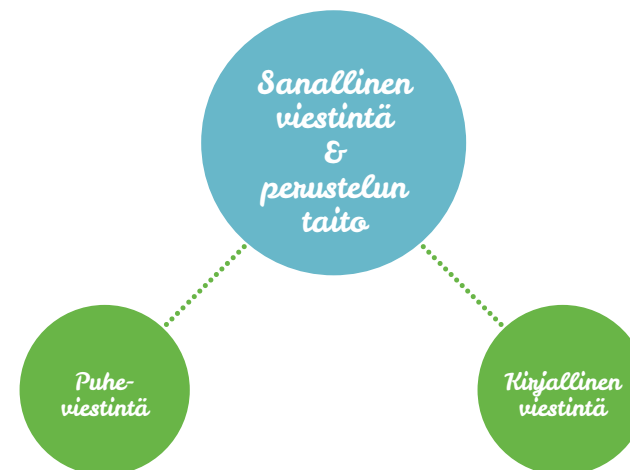
Tunnistatko sanattomat viestit?

Sanattomien viestien tunnistamista ja tiedostamista voi kehittää viestinnän ja vaikuttamisen harjoitteiden avulla. Samalla harjoitteet toimivat myös ryhmätoimintaa ja ideointiprosessia virittävinä harjoituksina.

3.3.2. Sanallisen viestinnän taidot

Vaikka sanattoman viestinnän osuus vuorovaikutuksessa onkin sanatonta suurempi, on sanallisella viestinnällä merkittävä osa. Taitava sanankäyttäjä kykenee vaikuttamaan ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan tehokkaasti niin suullisin kuin kirjallisinkin keinoin. Taidokasta ja vaikuttavaa sanallista ilmaisua tarvitaan sekä ideointiprosessin vuorovaikutustilanteissa että ideoiden viimeistelyssä ja muokauksessa.

Perusteleminen eli *argumentointi* liittyy niin kirjalliseen kuin suulliseenkin ilmaisuun ja se on vaikuttamisen merkittävin väline. Hyvässä perustelutaidossa yhdistyvät järki, tunne ja tahto. Kattaviin perusteluihin tukeutuva argumentointi, uskottava esiintyminen ja taitava kirjallinen esittäminen on tehokkainta vaikuttamista.

Argumentointi rakentuu väitteen tai idean ympärille. Hyvästä argumentoinnista perussanoma selviää vaivattomasti. Ytimäköitä perusteluja ovat esimerkiksi:

- käytännön esimerkit
- tavat ja tottumukset
- arvot ja toimintaperiaatteet
- hyöty, vastaavat tapaukset ja ilmiön ja ongelman tunnettuus

- asiantuntijan mielipide, tilasto ja tutkimustieto
- syyn ja seurauksen kuvaus
- värikäs kieli: sanonnat, lainaukset, vertaukset jne.

Argumentointia kannattaa myös havainnollistaa tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella sanattomalla viestinnällä, värikäällä, yksinkertaisella ja johdonmukaisella kielenilmaisulla ja apuvälineillä, joita ovat muun muassa video, kuva, kartta, esite, moniste ja juliste. Nuortenideat.fi-palvelu mahdollistaa idean digitaalisen havainnollistamisen; kuva tai video voidaan liittää idean havainnolliseksi tueksi.

• ks. argumentointiharjoitus s. 25

Miten esiintyä ja neuvotella taitavasti?

Sanallisen viestinnän taitoja tarvitaan niin vapaassa keskustelussa kuin myös neuvoteltaessa ja esiinnyttäessä. Kuuntelu- ja perustelutaidot ovat viestinnän kulmakiviä.

Neuvottelu on tavoitteeseen pyrkivä vuorovaikutustilanne, jossa yleensä erimieliset osapuolet pyrkivät löytämään yhteisen ratkaisun keskustellen ja toisiaan kuunnellen. Nuorten ideoidessa ajatuksiaan Nuortenideat.fi-palveluun keskustelu ja neuvottelutaidot korostuvat ja ohjaaja voi tiedostetusti tukea prosessia tehden näkyväksi neuvottelun dialogiset osat:

- ennakointi- ja suunnittelutaidot
- yhteistyötaidot: kunnioitus, luottamus ja empatia
- kuuntelemisen taidot: aktiivisuus ja avoimuus
- verbaalisen viestinnän taidot: kohdentaminen, jäsentäminen, perusteleminen ja havainnollistaminen sekä kysymystekniikka
- nonverbaalisen viestinnän taidot

Esiintymistaito liittyy saumatta neuvotteluun - jokaisen puheenvuoron voi nähdä pienimuotoisena esityksenä. Nuortenideat.fi-palvelu tarjoaa mahdollisuuden myös idean digitaaliseen esittämiseen esimerkiksi videon tai digitarinan muodossa. Tällöin korostuvat esiintymistaidot. Esiintymiseen vaikuttavat useat tilannesidonnaiset osatekijät, mutta keskeisimpinä taitoina voidaan pitää seuraavia:

- taito käyttää sanatonta ja sanallista viestintää tarkoituksenmukaisesti
- taito vuorovaikuttaa, erityisesti huomioda yleisö/kuulijakunta
- taito hallita esiintymisjännitystä
- taito tehostaa sanoman ymmärtämistä eli taito kohdentaa, jäsentää, havainnollistaa ja perustella esitystä.

Miten kirjoittaa vaikuttavasti?

Vaikuttavien ideoiden kirjoittaminen Nuortenideat.fi-palveluun on useimmiten ryhmän tai yksilön ajatteluprosessin tulos, jonka hiomiseen ja viimeistelyyn ohjaaja voi merkittävästi vaikuttaa: mitä viimeistellympi idea, sitä vaikuttavampi idea.

Kirjoittaminen on vaiheittain etenevä prosessi:

1. Ideointivaihe tarkoittaa aiheeseen perehtymistä, miellekartan rakentamista, sekä kuutiointia eli aiheen tarkastelua usealta eri kannalta. Erilaiset osallistavat ideointiprosessit toimivat hyvin ideointivaiheina.
2. Luonnosteluvaiheessa aiheesta kirjoitetaan vapaasti. Kirjoittamisessa kannattaa edetä helposta vaikeaan, tutusta tuntemattomampaan -otteella. Tärkeää on saada kirjoittamisprosessi käyntiin.
3. Muokausvaiheessa teksti jäsentyy lopulliseen muotoonsa, sen tyyliä ja sanavalintoja hiotaan.
4. Viimeistelyvaiheessa tarkistetaan tekstin oikeakielisyyttä ja ulkoasu. Teksti otsikoidaan.

Kirjoitusprosessin eri vaiheissa palautteen pyytäminen ja saaminen on tärkeää. Palautteen antajana voi toimia koko

ryhmä, yksittäinen ryhmän jäsen tai ohjaaja. Vaikuttavan idean kirjoittaminen edellyttää nuorelta taitoa vastaanottaa rakentavaa palautetta ja muokata ideaansa palautteen osoittamaan suuntaan.

Vaikuttaminen taiteellisin keinoin

Idea voi olla myös taiteellisen prosessin synnyttämä tuotos, video, kuva tai vaikka digitarina, jossa korostuvat vaikuttavan sisällön lisäksi tekniset taidot. Digitarinan työstämisessä on seuraavia vaiheita:

1. Valmistelu, käsikirjoitus: aihe, näkökulma, roolit, vuorosanat, testaus
2. Tarinan rakentaminen & kuvaaminen
3. Videon muokkaaminen, koostaminen ja jakaminen

• ks. lisätietoa Multisilta & Niemi (2014)
Rajaton luokkahuone

Tarinat tableteilla digitaalisiksi:
www.lukuinto.fi/media/mallisto/tuottaminen/digitarinat.pdf

Digitarinat:
www.valtikka.fi/mina/digitarinat

4. Osallistavia menetelmiä

(PIRJO JUNTILA–VITIKKA + VIRPI PEITSA)

4.1. Tutustumis- ja vuorovaikutusharjoitteita

Osallistavissa ideointiprosesseissa ryhmäytymiseen on kiinnitettävä erityisesti huomiota. Tutustumiseen ja läsnäolevaan vuorovaikutukseen on hyvä käyttää aikaa erilaisin harjoituksin.

Vuorovaikutusharjoitus parin kanssa

Kädet vastakkain, kämmenten välissä noin 2–3 cm. Johtaja kuljettaa johdettavaa ilman sanoja. Taustalla inspiroivaa, innostavaa musiikkia. Johtaja vaihtuu. Harjoituksen tavoitteena on tunnustella ja aistia toisen tapaa liikkua, olla olemassa. Pareja vaihdellaan siten, että mahdollisimman monet työskentelevät keskenään. Harjoitus puretaan keskustellen: miltä harjoitus tuntui? Millaisia huomioita syntyi? Sujuiko työskentely jonkun toisen kanssa paremmin kuin toisen?

Puolipeilaus parin kanssa

Molemmat osapuolet ovat peilejä ja aktiivisia liikkujia. Myös eleitä ja ilmeitä voidaan peilata. Harjoitus etenee seuraavasti: Toinen pareista tekee liikkeen/eleen/ilmeen, jonka toinen peilaa. Peilaaja jatkaa ja tekee oman liikkeensä, eleensä ja ilmeensä, jonka toinen puolestaan toistaa. Taustalle ryhmää inspiroiva musiikki.

Sinä, sinä, sinä – seis ja kättely –harjoitus piirissä

Ryhmä asettuu piiriksi ja ohjaaja aloittaa ketjun, jossa hän osoittaa sormellaan, katsoo silmiin ja sanoo: sinä, jollekulle ryhmän jäsenistä. Ohjaaja kävelee osoittamansa henkilön paikalle. Ohjaajan valitsema henkilö puolestaan valitsee katseellaan, osoittamisellaan ja sanallaan seuraavan henkilön, jonka paikalle kävelee. Ketju etenee ja ohjaaja pysäyttelee liikettä säännöllisin väliajoin. Ohjaaja voi lisätä ketjuja, jolloin liikkumisen ja kohtaamisten määrä lisääntyy. Kun ryhmä pysähtyy ohjaajan pyynnöstä piirimuodostelmaan, voi ohjaa-

ja antaa ryhmälle pieniä tehtäviä, esimerkiksi kättele oikealla olevaa henkilöä. Liike ja pieni sählääminen synnyttää iloa ja purkaa jännitystä.

Nimi & liike

Nuoret asettuvat piiriin, kukin liittyy omaan nimeensä liikkeen, jonka myös esittää ja koko ryhmä toistaa liikkeen. Kierros käydään läpi useamman kerran ja tahtia kiihdytetään, jotta saadaan aikaan iloa ja liikettä.

Astu askel eteenpäin

Nuoret seisovat piirissä. Kukin esittää vuorollaan itseään koskevan lauseen, esimerkiksi: ”Astu askel, jos olet joskus laulanut suihkussa”. Kaikkien suihkussa joskus laulaneiden on astuttava askel eteenpäin. Sitten kaikki astuvat taas askeleen taaksepäin ja seuraava piirissä jatkaa: ”Astu askel eteenpäin, jos...”.

Mene, jos

Mene, jos sinulla on...

Mene, jos omistat...

Mene, jos sinä olet...

Mene, jos pidät...

Nuoret istuvat piirissä, piirin keskellä seisoo yksi, aluksi ohjaaja ilman paikkaa. Keskellä olevan tavoitteena on ryöstää itselleen paikka ja hän kutsuu ryhmäläisiä liikkeeseen edellä mainituilla kysymyksillä. Paikkaa vailla oleva henkilö voi kertoa ainoastaan itseään koskevia asioita. Niiden henkilöiden, joita käsky koskee on irrottauduttava penkistä ja etsittävä itselleen uusi paikka. Omalle paikalleen ei saa palata.

Kartta

Sovitaan, että tila on Suomen kartta. Ohjaaja pyytää asettumaan hiljaisuuden vallitessa sille kohdalle karttaa, jossa nuori on syntynyt. Karttaharjoitus puretaan ohjaajan johdolla. Koska asettuminen kartalle tapahtuu hiljaisuuden vallitessa, saat-

tavat hyvinkin Joensuu ja Vaasa olla rinnakkain. Huumori ja hilpeys ovat sallittuja, tarkoituksenmukaisiakin. Ohjaaja pääsee näin käsitykseen myös yksilöiden tavasta hahmottaa tilaa.

4.2. Viestinnän ja vaikuttamisen harjoitteita

Lukuharjoitus tekstipätkällä

Harjoituksessa keskitytään äänen painoihin, korkeuteen ja voimakkuuteen sekä puheen rytmiykseen. Harjoitusta voi varioida eri tavoin.

- Sama teksti luetaan eri nopeuksilla.
- Luettu tauotetaan.
- Tekstiin lisätään tunnetila: esim. pelko, viha, suru, ilo, ihastus jne.
- Puheeseen lisätään tyyli esim. uutisenlukutyyli, salaperäisen tarinoinnin tyyli jne.

Minuuttipuhe!

Valmistellaan minuutin puheenvuoro aiheesta: Miksi on tärkeää, että nuoret vaikuttavat? Keskustelua ajasta, puhelaisuudesta ja hiljaisuudesta.

Fyysinen olemuksen merkitykseen liittyviä harjoitteita:

Mitä muistan julkkiksista/opettajistani/ohjaajistani?

Myönteistä muistelua ohjaajien ulkoisesta olemuksesta tai tunnusmerkeistä. Mitä ulkoiset elementit kertovat?

Saako koskettaa? Kuka saa koskettaa?

Keskustelua ryhmässä ohjaajan johdolla koskettamisen kulttuurista, kosketus olkapäästä jne.

Miten tulen tilaan?

Harjoitellaan tulemistä ryhmätilaan pelokkaasti, uteliaasti, innokkaasti, diivan elkein ja niin edelleen. Harjoitellaan myös tilassa olemista, katseen kohdistamista ja levollista olemista ihmisten ympäröimänä.

Argumentointiharjoitus

Opetus- tai ohjaustilanteessa valitaan yhdessä argumentoitava konkreettinen ajatus/idea, joka koskettaa tai herättää tunteita ryhmän nuorissa. Tärkeää olisi, että ajatus tulisi nuorilta itseltään. Nuorten tarjoama idea on osa kuulluksi tulemisen prosessia. Kukin kirjoittaa kymmenen minuutin ajan sekä tunteeseen että järkeen liittyviä perusteluita aiheesta – puolesta tai vastaan tai sekä että. Yksilövaiheen jälkeen perustelut esitetään kolmen hengen ryhmissä ja parhaat perustelut yhdistetään. Kukin ryhmä esittää perustelunsa.

Harjoitus puretaan yhteisesti keskustellen: pohditaan argumenttien laatua, aitoutta ja vaikuttavuutta. Argumenttiharjoituksena voi toimia myös vaikuttava teksti, esimerkiksi mielipidekirjoitus, josta etsitään vaikuttavia perusteluita. Yhdessä voidaan pohtia myös yleisesti argumentointia sosiallisessa mediassa: löytyykö kannanotoille vakuuttavia perusteita?

4.3. Virittäytymisharjoitteita

Janat ja kartat

Janoilla ja kartoilla voidaan kokonaisvaltaisesti, fyysisesti ja toiminnallisesti havainnollistaa esimerkiksi tunnetiloja, kannanottoja, kokemuksia tai tapoja toimia.

Ohjaaja esittelee esimerkiksi janan, jonka toisessa päässä ovat myönteiset odotukset tulevasta kesästä ja toisessa päässä ovat kielteiset tunnelmat tulevasta kesästä. Nuoret asettuvat janalle tuntemustensa mukaan. Kesän odotuksista päästään keskustelemaan mahdollisista kesätyöpaikoista. Mikäli nuoret kokisivat aiheen puhuttelevaksi, teemaa voitaisiin ottaa käsittelyyn ideointiprosessissa.

Karttatehtävään ohjaaja voi valita esimerkiksi koko maailmaa koskevan kartan. Hän esittelee tilan olevan maailmankartta. Hän pyytää nuoria siirtymään sille kohdalle maailmankarttaa, jonne haluaisi matkustaa. Näin virittäydytään kohti toiveita ja unelmia. Millaisia unelmia nousee esiin? Ideointiprosessia voitaisiin jatkaa pohtimalla, miten unelmat voisi saavuttaa. Mitä uusia, esimerkiksi kansainvälisyyteen liittyviä ideoita voisi luoda?

Erilaiset valinnat

Ohjaaja pyytää:

- Ota laukusta jokin sinulle merkittävä esine/asia ja kerro, miksi se on sinulle tärkeä.
- Valitse sinulle merkittävä kuva. Perustele, miksi kuva on vaikuttava.
- Valitse pöydällä olevista esineistä jokin, joka puhuttelee sinua. Perustele.

Valintaprosessi ja tehtävän purkaminen yhdessä nuorten kanssa tuo nuoret läsnäoleviksi ryhmään. Samalla herkästi kuunteleva ohjaaja pääsee kiinni nuoren tunnelmiin ja ajatuksiin, joista voidaan nostaa ideointiprosessin teema. Teemaa voidaan puolestaan lähteä käsittelemään ohjaajan ja/tai nuorten valitseman tavan mukaisesti.

Kehollinen vinittäytyminen

Kävelyä tilassa, ensin huomioiden ja tiedostaen

- ensin varpaat ja niiden kosketus alustaan
- sitten koko jalkapohja
- sitten sääri, jota liikutetaan heiluttaen ja polvea nostaen
- sitten reisi, jolloin jalka nousee tosi suorana ylös
- sitten lantio, jolloin kävellään kuten malli tai Marilyn
- sitten keskikeho
- sitten olkapäät ja kädet, joita liikutetaan tehokkaasti
- ja lopuksi pää, jolloin kävely pysähtyy ja pää kiertyy rauhallisesti puolelta toiselle ja lopuksi pysähtyy ohjaajan pyynnöstä luontevaan asentoon täydentäen koko kehon hyvää ryhtiä ja läsnä olevaa olemusta.

Läsnäolo- ja luottamusharjoitukset

Autot

Ryhmän jäsenet muodottavat pareja, joista toinen on auto ja toinen puolestaan autoa ohjaava kuljettaja. Auton silmät sidotaan ja auton toiminnoista sovitaan yhdessä.

Eteenpäin: yhtäjaksoinen painallus keskiselmään

Käännös oikealle: painallus oikeaan olkapäähän

Käännös vasemmalle: painallus vasempaan olkapäähän

Peruutus: kosketus molempiin olkapäihin

Pysähdys: kosketus pään päälle

Ohjaaja ja ryhmäläiset yhdessä rakentavat autoradan, jonka kuljettaja ajaa autollaan. Ratoja muunnellaan ja auto/kuljettaja-osia vaihdetaan. Lopuksi harjoituksen tunnelmia puretaan keskustellen ja tunnelmia kuulostellen:

- Miltä tuntui liikkua silmät sidottuina?
- Luotitko kuljettajaan?
- Mitä miltä olit kosketuksesta sanattomana viestinä?
- Miten autot liikkuvat: ripeästi, varovasti, tottelemattomasti jne?
- Autot-harjoitus lisää tiedostamista erilaisuudesta, luottamuksesta ja aisteista.

Nojat

Nojat-harjoituksessa ryhmä asettuu piiriksi ja tarttuu toisiaan käsistä. Ryhmässä tulee olla tasaluku osallistujia, jotta ohjaaja voi asettua osaksi ryhmää tai vetäytyä tarkkailemaan. Ohjaajan antamasta merkistä ryhmän joka toinen, esimerkiksi sovitusti ykköset nojaavat suoraan vartaloin eteen ja kakkoset puolestaan suoraan vartaloin taaksepäin. Syntyy virittäytynyt piiri, jossa on luotettava toinen toisiinsa. Ohjaajan merkistä piiri palautuu ennalleen. Osat vaihtuvat: kakkoset nojaavat eteenpäin ja ykköset taaksepäin. Ohjaajan merkistä piiri palautuu ennalleen.

Harjoituksen jälkeen keskustellaan luottamuksesta:

- Miltä harjoitus tuntui?
- Uskallanko luottaa vieruskaveriini ja siten koko ryhmään?
- Harjoitus toimii hyvin myös ryhmätyöskentelyyn virittäjänä.

Hetki

Ryhmäläiset asettuvat istumaan vastakkain kahdelle tuoliriville. Yhdellä tai kahdella ryhmän jäsenellä ei ole istumapaikkaa, hän tai he seisovat tuolirivistöjen päissä. Kullakin on vastapäätä noin 3–5 metrin päässä pari, jonka kanssa on tarkoitus solmia katseen avulla sopimus hetkestä, jolloin paikat vaihtuvat. Sopimus hetkestä solmitaan pelkän katseen avulla. Kaikki muut sanalliset ja sanattomat viestintäkeinot ovat

kiellettyjä. Parien vaihtaessa paikkaa ilman istumapaikkaa olevat yrittävät anastaa itselleen istumapaikan.

Hetkiä pyritään solmimaan uudestaan jatkuvasti. Pelin toisessa vaiheessa hetkiä voi sopia kenen kanssa tahansa vastakkaiselta riviltä ja kolmannessa vaiheessa kenen kanssa tahansa.

Lopuksi peliä puretaan keskustellen:

- Onnistuiko hetken solmiminen pelkän katseen avulla?
- Onnistuiko hetken solmiminen jonkun kanssa vaivattomammin kuin jonkun toisen kanssa?
- Keskustelua samalle aaltopituudelle virittäytymisestä, erilaisuudesta, ensivaikutelmasta, viestinnän kentistä jne.

4.4. Osallistavia ideointiprosesseja

Paperit kientämään – ideointi

Jokaisella osallistujalla on edessään paperi, johon hän kirjoittaa muutaman minuutin ajan vähintään kaksi tai kolme ideaa annetusta aiheesta. Tämän jälkeen jokainen antaa oman paperinsa vasemmalla puolellaan olevalle osallistujalle, joka kirjoittaa uuden idean samaansa paperiin. Ajatus on, että paperissa jo olevat ideat auttavat synnyttämään uusia. Tätä jatketaan ainakin viiden siirron ajan. Puhua ei saa. Lopuksi ryhmä valitsee yhdessä papereihin kirjoitetuista ideoista kolme tärkeintä ja käyttökelpoisinta. Parhaat ideat seuloetaan esiin tarvittaessa äänestämällä. Jokaisella osallistujalla on kolme ääntä, jotka hän saa antaa mielestään parhaille ideoille. Eniten ääniä saaneet ideat otetaan jatkokäsittelyyn.

Miten kehittää nuorten osallisuutta? – ideat

(Pirjo Junttila-Vitikka)

Välineet: post-it -lappuja, tusseja ja fläppejä

Työskentelyn tavoitteena on tuottaa ideoita nuorten osallisuuden edistämiseksi. Kehittämisen kohteena voi olla järjestö, nuorten työpaja, nuorisotila, koulu, luokka tai kunnan nuorisopalvelut.

1. Virittelyvaihe, jossa tutustutaan ja luodaan luottamuk-

sellista ilmapiiriä toiminnallisten ja kehoja lämmittävien harjoitteiden avulla. Teemaa voidaan lähestyä luomalla pienryhmittäin still-kuvia tai patsaita, jotka kuvaavat ryhmän jäsenten jakamaa käsitystä osallisuudesta ja ei-osallisuudesta. Purkuvaiheessa keskustellaan siitä, mitä kaikkea osallisuus voisi olla.

2. Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annetaan yksi fläppi-paperi ja jokaiselle osallistujalle tussi sekä kolmen värisiä post-it -lappuja. Osallistujia pyydetään aluksi kirjaamaan esimerkiksi keltaisille post-it -lapuille yhteisön/ryhmän osallisuuteen liittyviä vahvuuksia eli sellaisia käytäntöjä, toimintatapoja ja osaamista, jota yhteisöllä/ryhmällä jo on. Yksi vahvuus/lappu.

3. Kun vahvuudet on kirjattu, jokainen ryhmän jäsen laittaa vuorollaan yhden lapun fläpille ja kertoo ajatuksensa lyhyesti muille. Kierroksia käydään niin monta, että kaikki vahvuus-laput ovat fläpillä ja ryhmällä on käsitys niiden sisällöstä. Tämän jälkeen ryhmän tehtävänä on muodostaa lapuista teemallisesti yhteen sopivia ryppäitä ja kirjata niille yläotsakkeet. Ryppäät kannattaa sijoittaa fläpille siten, että siihen jää tilaa vielä muille lappu-ryppäille.

4. Seuraavaksi osallistujia pyydetään kirjaamaan esimerkiksi punaisille post-it -lapuille asioita, joissa yhteisöllä/ryhmällä olisi vielä kehittämistä, jotta kaikkien nuorten osallisuus toteutuisi. Yksi asia/lappu.

5. Kun kehittämiskohdat on kirjattu, menetellään samoin kuin kohdassa 2 siten, että fläpille muodostuu punaisia ot-sikoituja ryppäitä.

6. Tämän jälkeen pienryhmissä ideoidaan ja tuotetaan yhdessä konkreettisia keinoja, joilla nuorten osallisuutta voidaan entistä paremmin edistää. Ideointivaihe voidaan toteuttaa samaan tapaan kuin muut vaiheet eli ensin jokainen kirjaa ideoita ja kehittämisajatuksia esimerkiksi vihreille post-it -lapuille, yksi asia/lappu. Tämän jälkeen ideat esitellään, niistä keskustellaan ja kehitellään ajatuksia eteenpäin siten, että syntyy useampia ideakokonaisuuksia.

7. Pienryhmät valitsevat yhden ideakokonaisuuden, jonka esittelevät muille osallistujille. Muut kommentoivat ja antavat vinkkejä idean jatkokehittämiseksi.

8. Prosessin tuloksena syntyneet ideat jalostetaan esitettäväksi ja julkaistaviksi Nuortenideat.fi-palvelussa. Esittämisen tapa voi olla kirjallinen, kuvallinen, videomuotoinen tai erilaisia koosteita useammasta tavasta. Jos aikaa on, esityksen muotoon kannattaa panostaa ja rohkaista hyvinkin luoviin tuotoksiin.

Ohjattu kävelykiennos

(Horelli, Kyttä & Kaaja 2002, 37)

Tavoite

Ohjatun kävelykierroksen perusajatus on mennä ryhmänä paikan päälle ja arvioida asuinalueetta systemaattisesti. Menetelmä sopii esimerkiksi yhteissuunnitteluhankkeen käynnistysvaiheeseen tai jälkiarviointiin. Kävelykierrosta on käytetty monessa hankkeessa, muun muassa Helsingin Pihlajiston lähiöparannushankkeessa. Ohjattu kävelykierros koostuu ryhmäkävelystä ja -keskustelusta. Kävelykierros räätälöidään aina tilanteen mukaan. Menetelmä mahdollistaa suoran vuorovaikutuksen eri ryhmien välillä ja näkemysten lähentymisen, koska mielipiteitä on mahdollisuus tarkentaa keskustelun kuluessa.

Valmistelu

Ennen kävelykierrosta suunnitellaan reitti tutkittavalle alueella ja se merkitään karttaan. Valitaan n. 5 pysähdyspaikkaa, jotka merkitään karttaan numeroilla. Pysähdyspaikat kannattaa valita siten, että saadaan tietoa juuri niistä asioista, jotka alueella kiinnostavat. Valitaan osallistuva ryhmä, jonka koko ei mielellään saisi ylittää 10 henkilöä. Ryhmään voidaan valita erilaisia näkökulmia edustavia henkilöitä ja eri-ikäisiä (myös lapsia ja nuoria aikuisten joukossa).

Toteutus

Kävelykierroksen aikana jokainen merkitsee pysähdyspaikoilla muistiin positiiviset ja negatiiviset havaintonsa ympäristöstä sekä mahdollisia parannusideoita. Mielipiteenvai-

toa vältetään tässä vaiheessa. Kävelykierros voi olla myös roolileikki, jossa pyritään eläytymään ympäristön eri käyttäjäryhmien tarpeisiin. Kävelykierros päättyy keskusteluun sisätiloissa. Keskustelu kestää vähintään 1,5–2 h, usein aikaa vierähtää enemmänkin. Tarjoilu ei ole pahitteeksi. Reitti käsitellään paikka kerrallaan; jokainen esittää positiiviset ja negatiiviset havaintonsa vuoron perään ja samalla keskustellaan. Tärkeää on antaa kaikille osallistujille vuorollaan suunvuoro. Jos ryhmä on suuri, voidaan keskustelussa jakautua pienryhmiksi, jotka tulostavat sovitulla tavalla keskustelun koko ryhmälle esimerkiksi niin, että jokaisesta pysähdyspaikasta tulostetaan 4 positiivista ja 4 negatiivista asiaa.

Dokumentointi

Keskustelu kirjataan sillä tarkkuudella kuin jatkoa ajatellen on tarpeen. Suotavaa olisi, että jälkikäteen olisi mahdollista tarkistaa, kuka sanoi mitään. Keskustelussa esiin tulleet teemat kirjataan esimerkiksi fläppitaululle. Olisi hyvä, jos kirjuri olisi erikseen eikä keskustelun vetäjän tarvitsisi hoitaa sitä. Ohjattuun kävelykierrokseen liittyvät keskustelut mahdollistavat monentasoisen jatkoanalyysin. Tutkimuksellista käyttöä varten keskustelut olisi syytä nauhoittaa tai videoida. Ainakin keskustelun tulokset kannattaa kirjoittaa puhtaaksi ja laatia siitä yhteenveto. Mukaan olisi hyvä liittää kuvia pysähdyspaikoista.

X-alueen suurin ongelma – draamallinen prosessi *(Koskeniemi 2007, 107)*

1. Lämmittelyharjoituksia.

2. Tehdään pienryhmissä pysäytetty kuva tai patsas tärkeästä aiheesta, esimerkiksi ”asuinalueemme/koulumme/nuorten suurin ongelma”. Kuva esittää huippukohdan, kääntyneen tilanteen. Kuvassa täytyy olla päähenkilö ja siinä voidaan käyttää kevyitä kankaita tai muuta helposti liikuttavaa rekvisiittaa. Ihmiset voivat olla kuvissa paitsi ihmisiä, myös esineitä tai symbolisia elementtejä. Niiden sisältö tulisi kuitenkin olla ulkopuoliselle ymmärrettävä, helposti avautuva. Kuvissa käytetään eri tasoja: ylä-, keski- ja alataso. Kekseliäisyyttä, näyttävyyttä ja harmoninen näyttämölle asettelu.

3. Kuvat näytetään toisille ryhmille tai ulkopuolisille. Pyydetään palautetta tarkoituksena tarkistaa, avautuuko kuvan sisältö. Myös palautetta kuvan asettelusta näyttämölle annetaan.

4. Muokataan kuvaa palautteen pohjalta. Samalla ryhmä syventää keskustelua teemasta ja tuo siihen uusia näkökulmia.

5. Syyt ja seuraukset -kuvasarja. Ryhmä muovaa aikajärjestyksessä kuvia ongelman syistä ja siitä, miten ongelmaan, eli kliimaksikuvaan, päädyttiin. Kuviin tulee kulkea yksi päähenkilö, joka pysyy koko sarjan ajan samana. Sitten ryhmä jatkaa alkuperäisestä kliimaksikuvasta eteenpäin: kuva siitä, mitä ongelmasta seuraa ja loppukuva, joka näyttää ongelman loppukysymyksen tai avoimen ratkaisun (ei valmista vastausta!).

6. Kuvasarja harjoitellaan. Asetelmat tarkistetaan ja harjoitellaan sujuva siirtyminen kuvasta toiseen.

7. Kuvasarjat esitetään ja katsotaan. Kommentteja ja palautetta.

8. Kuvista kohtaukset. Kuvien pohjalta kehitetään sarja pieniä toiminnallisia kohtauksia, joissa voi olla dialogia, mutta pääpaino on toiminnassa. Jokaisen kohtauksen alku ja loppu tehdään pysäytyskuvana.

9. Kohtaussarjat esitetään, katsotaan, annetaan palaute.

10. Rytmiäsiirtymät. Sarjan alkuun ja kuvien välille kehitetään rytmikkäät siirtymät, joissa käytetään symbolisia liikkeitä, eleitä, äänimaisemia, tanssiliikkeitä tai lauluja. Siirtymissä pitää olla vaihteita ja/tai koreografia. Kohtauksesta toiseen siirrytään yllättävästi ja kekseliäästi. Liikkeen tulee teemallisesti liittyä siirtymään, edelliseen tai seuraavaan kuvaan. Alkuun ja loppuun voidaan tehdä esimerkiksi laulu.

11. Esitys näytetään ja puretaan muiden ryhmien/katsojien kanssa. Esitystä voi purkaa keskustellen tai draamallisesti. Jos esitetään joku ongelma, yleisö voi tehdä kuvia pienryhmissä ongelman ratkaisusta.

Dialoginen työseminaari

Seminaarin osallistujat eivät yleensä voi vaikuttaa tilaisuuden agendaan, vaan se rakentuu järjestäjien toimesta. Dialogisessa seminaarissa osallistujat pääsevät määrittelemään aiheet, joita seminaarissa käsitellään. Menetelmän ovat kehittäneet ja testanneet Jukka Hakola, Pirjo Junttila-Vitikka ja Anne Luoro Rovaniemellä 2012.

Rovaniemellä 8.9.2012 toteutetun, nuorisolaan toimijoille sekä nuorille tarkoitetun Yhteistyötä muotoilemassa -seminaarin tavoitteena oli ideoida nuorille suunnattuja palveluja sekä vahvistaa järjestöjen ja kaupungin nuorisotoimijoiden yhteistyötä. Tilaisuuteen ilmoittautuneilta pyydettiin ennakoon vastaamaan sähköpostitse seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitkä asiat sinua, kavereitasi tai yleensä nuoria huolettavat tällä hetkellä? (kysymys nuorille)
2. Mistä lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvistä asioista olet huolissasi tällä hetkellä? (kysymys aikuisille)
3. Kerro huolesi monialaiseen yhteistyöhön liittyen
4. Millä ratkaisuvaihtoehdoilla mielestäsi huolet pienenevät?

Ennakoaineistosta nostettuja teemoja pohdittiin pienryhmissä Open space -menetelmää (Open space -menetelmä 2012) soveltaen. Tarkastelun lähtökohtana oli yhteistyö. Tilaisuuden järjestäjät teemoittivat ennakoaineiston ja muotoilivat teemojen pohjalta kysymykset, jotka palvelivat työseminaarille asetettuja tavoitteita. Jokaiseen ryhmään valittiin etukäteen isäntä, joka huolehtii siitä, että keskustelussa esiin nousevat asiat tulevat kirjatuiksi fläpille. Muut osallistujat saivat joko liikkua ryhmien välillä kuuntelemissa, keskustelemissa ja ideoimassa tai keskittyä yhden teeman pohdintaan.

Pienryhmien teemat:

- Miten kaikkien osapuolten yhteistyöllä voidaan varmistaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on kavereita ja jokin harrastus?
- Miten me yhdessä voimme varmistaa, että nuoret ja aikuiset kohtaavat toisensa positiivisissa vuorovaikutuksessa nuorten kasvua tukien?

- Miten yhteistyössä voidaan varmistaa, että nuorella on opiskelupaikka ja/tai kesätöitä?
- Millaisella yhteistyöllä järjestöjen toimintaedellytykset voidaan varmistaa Rovaniemellä?

Kun teemoista saatiin riittävästi näkökulmia ja ajatuksia esiin, vetäjä pyysi kussakin teema-ryhmässä sillä hetkellä työskenteleviä valitsemaan kolme tärkeintä oivallusta/näkökulmaa/ajatusta, jotka he haluavat kirjattavaksi etenemissuunnitelmaan. Ryhmätuotokset esiteltiin, dokumentoitiin ja niiden pohjalta on myös saavutettu konkreettisia tuloksia, kuten kaveritoimintaan sekä matalan kynnyksen harraste-toimintaan liittyvät hankkeet.

Suomi kodiksi – nuorten ideoita maahanmuuttajien kotoutukseen (Virpi Peitso)

Lisääntyvä maahanmuutto luo paineita kotoutuskysymyseen. Maahanmuutto herättää myös monenkirjavia tunteita säälistä ja empatiasta avoimeen vihaan. Kuohuvan aiheen käsitteleminen osallistavan ideointiprosessin avulla on mahdollisten ideoiden luomisen lisäksi oivallista monikulttuurisuuskasvatusta.

1. Virttäytymisharjoitus: Astu askel, jos...
Tämä harjoitus sopii sekä yhdessä toimineelle ryhmälle että ensimmäistä kertaa kokoontuvalle ryhmälle. Ohjaaja voi rohkaista tuttuakin ryhmää paljastamaan itsestään aivan uusia puolia ja virittää askelia jo käsiteltävän teeman suuntaan. Ryhmä siis seisoo piirissä ja kukin vuorollaan esittää pyynnön askeleen astumisesta. Esimerkiksi: Astu askel, jos olet joskus käynyt kahvilla maahanmuuttajan kanssa. (Pyyntö esittäjä on siis käynyt kahvilla maahanmuuttajan kanssa ja astuu ensimmäisenä askeleen piirin keskustaa kohti.) Askeleen jälkeen piiri palautuu ennalleen ja seuraava jatkaa pyyntöään. Harjoituksen tavoitteena on paljastaa uusia ja erilaisia puolia ryhmän jäsenistä ja virittäytyä kohti teemaa: olemme kaikki erilaisia ja toisaalta samanlaisia.

2. Koska maahanmuutto on hyvin paljon tunteita herättävä

aihe, teemaan voi syventävästi virittäytyä tarinoiden kera. Esimerkiksi tositarinaa perustuvan Sherry Hormanin ohjaama, käsikirjoittama ja tuottama elokuva Aavikon kukka ja Dome Karukosken ohjaaman Leijonasydän toimivat mainioina aiheeseen virittäjinä. Tarinoiden avulla käsitykset muun muassa maahanmuutosta, pakolaisuudesta ja rasismista ihmillistyvät.

3. Aihetta työstetään kumuloituvan ryhmäprosessin keinoin. Elokvien katsomisen jälkeen kukin kirjaa itsenäisesti omia ajatuksiaan tarinan herättämistä tunteista ja ajatuksesta. Yksilöllinen prosessoiminen on tärkeä vaihe, jotta jokainen voisi tulla tunteineen ja mielipiteineen kuulluksi ja jotta aiheeseen syntyisi mahdollisimman monia näkökulmia. Itsenäisen työskentelyn jälkeen ajatuksia vaihdetaan kolmen hengen ryhmissä. Ryhmien ajatuksia ja tunteita jaetaan muiden ryhmien kanssa suuryhmänä.

4. Saman pienryhmän kanssa jatketaan aiheen työstämistä kohti Suomen ja maahanmuuton nykytilannetta. Avuksi ja faktamateriaaliksi valitaan esimerkiksi käsillä olevan viikon päämedioiden käsittelemät aiheet maahanmuutosta. Pienryhmässä jatketaan elokvien herättämistä tunteista maahanmuuton ja kotouttamisen ongelmatilanteen käsittelemiseen. Ohjaajan tehtävänä on prosessin ohjaamisen lisäksi avata käsitteet maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista, pakolaisista, kotouttamisesta ja niin edelleen. Ryhmät kartoittavat ongelmia, uhkia ja mahdollisuuksia. Ryhmien tuotokset puretaan auki yhteisesti suuryhmänä tai toiseen pienryhmään liittyen.

5. Uhkien ja negatioiden kautta siirrytään mahdollisuuksiin. Mitä ratkaisuja ongelmiin voitaisiin esittää? Miten kotouttaminen nuorten mielestä pitäisi hoitaa? Mitä nuoret itse voisivat tehdä? Pienryhmät ideoivat ja esittivät ideansa suuryhmälle.

6. Esitellyille ideoille annetaan pisteitä ja parhaat ideat valitaan jatkotyöstettäväksi. Parhaista ideoista voi syntyä suoraan kirjallisia, hyvin perusteltuja ideoita Nuortenideat.fi-palveluun tai niiden työstämistä voidaan jatkaa vaikkapa taiteelliseen muotoon draamatarinoiksi, digitarinoiksi, kuvakollaaseiksi ja niin edelleen.

Osallistavia menetelmämalleja:

Learning cafe eli oppimiskahvila:
www.innokyla.fi/web/malli109421

Open space -menetelmä:
www.innokyla.fi/web/malli111641

Tulevaisuusversta:
www.valtikka.fi/ohjaajille/menetelmapankki/prosesseja-ja-toimintamalleja/tulevaisuusversta

Tulevaisuuden muistelu:
www.valtikka.fi/ohjaajille/menetelmapankki/prosesseja-ja-toimintamalleja/tulevaisuuden-muistelu

Tuplatiimi:
www.valtikka.fi/ohjaajille/menetelmapankki/prosesseja-ja-toimintamalleja/tuplatiimi

Nuoret palveluja arvioimassa:
www.valtikka.fi/ohjaajille/menetelmapankki/prosesseja-ja-toimintamalleja/nuoret-palveluja-arvioimassa

Luokan oma tunti:
www.valtikka.fi/ohjaajille/menetelmapankki/prosesseja-ja-toimintamalleja/luokan-oma-tunti

Lähteet

Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) Demokratia-oppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Helsinki: Hakapaino.

Hanhivaara, Pirjo (2006) Maailmaa syleilevä osallisuus – osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 24 (3), 29–39.

Horelli, Liisa & Kyttä, Marketta & Kaaja, Mirkka (2002) Lasten ja nuorten osallistumista tukevia menetelmiä. Teoksessa Anu Gretschel (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta.

Huhtinen, Pirkko (2013) Tunnistatko assertiivisen, aggressiivisen ja epäassertiivisen viestinnän? www.puhetyo.fi/2013/05/15/tunnistatko-assertiivisen-aggressiivisen-ja-epaassertiivisen-viestinnan/. (Viitattu 15.12.2015)

Kiilakoski, Tomi (2007) Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkoston, Opetushallituksen ja Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisjulkaisu. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 8–20.

Karkkulainen, M. (2001) Siivet selkään ja draamakengät jalkaan. Draamatyö. Helsinki.

Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Helsinki: Hakapaino.

Koskenniemi, Pieta (2007) Osallistava teatteri. Devising ja muita merkillisyyksiä. Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Kupias, Päivi (2007) Aito vuorovaikutus ja dialogisuus. www.tevere.fi/julkaisut-ja-artikkelit/91-tevere/artikkelit/145-aito-vuorovaikutus-ja-dialogisuus (Viitattu 15.12.2015)

Multisilta, Jari & Niemi, Hannele (2014) Rajaton luokkahuone. Jyväskylä: PS-kustannus.

Murto, Kari (2001) Prosessin johtaminen. Kohti prosessikeskeistä työyhteisöä. Keuruu: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.

Opetushallitus (2011) Demokratiaselvitys. Raportit ja selvitykset 27. www.oph.fi/download/139654_Demokratiakasvatusselvitys.pdf (Viitattu 20.11.2015)

Otakantaa.fi: Demokratia (2015). [www.otakantaa.fi/fi-FI/Tietopankki/Demokratia/Demokratia\(2827689\)](http://www.otakantaa.fi/fi-FI/Tietopankki/Demokratia/Demokratia(2827689)) (Viitattu 20.11.2015).

Open space -menetelmä (2012). www.innokyla.fi/web/malli111641 (Viitattu 20.11.2015)

Suoninen, Annikka & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. www.ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2010/nuorten-yhteiskunnalliset-tiedot-osallistuminen-ja-asenteet (Viitattu 20.11.2015)

Vesikansa, Sari (2002) Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä. Teoksessa Anu Gretschel (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Suomen Kuntaliitto.

Hyviä käytänteitä ja dialogisia toimintamalleja:

www.innokyla.fi/toimintamalli

www.valtikka.fi/ohjaajille

www.primapaper.fi/allianssi/valtikka/demokratia-avain/primapaper/29

www.valtikka.fi/materiaalit/menetelmaopas

<http://bit.ly/mll-verkkojulkaisut-kouluille-tukioppilastoiminta>

www.edu.fi

www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoa/kirjallisuutta/

www.kielijelppi.fi

www.yle.fi/aihe/oppiminen

Muita teemaan liittyviä julkaisuja

Aalto, Mikko (2000). Ryppäästä ryhmäksi: turvallisen ryhmän rakentaminen. Hausjärvi: My Generation.

Hietanen, Ira & Tammi, Ari (2013) Me voimme vaikuttaa! Nuorten vaikuttamisopas. Suomen verkkodemokratiaseura ry. Kaarina: Winpase Oy. <http://bit.ly/nuorten-vaikuttamisopas>

Hyppönen, Merja & Linnossuo, Outi (toim.) (2002) Zip, zap ja boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Juuso H. & Tomperi, T. (2008). Sokrates koulussa. Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa. Helsinki: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry: Osallistavat menetelmät. Tuki- ja virikeaineisto.
www.ksl.fi/images/osallistavatmenetelmat.pdf

Karhuvirta, Tiina (toim.) (2009) Vaikuttavasti mukana - Oppilaskunta koulun arjessa. Oy Nordprint Ab.
<http://bit.ly/vaikuttavasti-mukana>

Kataja, J., Jaakkola T. & Liukkonen J. (2011). Ryhmä liikkeelle! Jyväskylä: PS-kustannus.

Kemppinen, Pertti & Rouvinen-Kemppinen, Katariina (1998). Vuorovaikutuksen aarrearkku. Vinkkejä kasvattajille. Helsinki: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.

Linnossuo, Outi (toim.) (1997) Hyvä, paha ja hauska. Tehtäviä ja ryhmätyöharjoituksia lasten ja nuorten kasvutyoiskentelyyn. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Markkanen, Eeva-Liisa (2012) Kuulun! Välineitä ryhmän toiminnan tukemiseen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
<http://bit.ly/ml-kuulun>

Maude, Susanne (2011) Demokratia-avain. Opettajan opas demokratiakasvatukseen. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö - Allianssi ry.
www.primapaper.fi/allianssi/valtikka/demokratia-avain/primapaper/29

Neuvonen, Markus (2008) Demokratiaa koulunpenkille. Opettajan opas demokratiakasvatukseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla (2005) Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu. Oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2005/19.

Oikeusministeriö & Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014) Toteutuvatko lasten ja nuorten osallistumisoikeudet Suomessa? Selvitys lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien edistämisestä. Selvityksiä ja ohjeita 6/2014.
<http://bit.ly/oikeusministerio-selvitys-osallistumisoikeudet>

Paalasmaa, Jarno (2014) Aktivoi oppilaasi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perukangas, Michael (2010) Työpajatoiminta, nuoret ja osallisuus. Onnistuvat opit – monialaisen yhteistyön juurruttamismalli nuorten tukemiseksi. Valtakunnallinen työpajayhdistys.

Pihlaja, Kirsi & Snellman-Aittola, Marja (2013) Ryhmää rakentamassa. Opas tutortoimintaan. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
<http://bit.ly/ml-opas-tutortoimintaan>

Pruuki, Lassi (2008) Ilo opettaa. Helsinki: Edita.

Rantakokko, Jukka-Pekka & Lehtinen, Tuuli & Lundström, Ilona & Kenni, Mikko (2009) Vallakas – kuntalaisen vaikuttamisopas. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
<http://bit.ly/vallakas>

Salovaara, Reija (2008) Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
<http://bit.ly/ml-voima-virtaa>

Saloviita, Timo (2006) Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Juva: PS-Kustannus.

Suutarinen, Sakari (toim.) (2006) Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste. Jyväskylä: PS-Kustannus

Vehviläinen, Sanna (2014) Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

Yliruokanen, Kaisa (2011) Meidän juttu. Nuoret tapahtuman järjestäjinä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
<http://bit.ly/ml-meidan-juttu>

Linkkivinkkejä:

www.demokratia.fi

www.nuortenideat.fi

www.otakantaa.fi

www.kansalaisaloite.fi

www.kuntalaisaloite.fi

www.lausuntopalvelu.fi

www.vaalit.fi

www.yhdenvertaisuus.fi

<http://vm.fi/hallinnon-avoimuus/avoin-hallinto/avoimen-hallinnon-tietokortit>

nuortenideat.fi

Vaikuttamispalvelua käyttävien tukena on Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatti, joka markkinoi palvelua, kouluttaa sekä tuottaa tuki- ja markkinointimateriaaleja.

Yhteystiedot:

suunnittelija Merja-Maaria Oinas

Koordinaatti - Nuorten tieto- ja
neuvontatyön kehittämiskeskus
p. 044 703 8303, tuki@nuortenideat.fi

Nuortenideat.fi (Ungasidéer.fi) on maksuton, valtakunnallinen vaikuttamispalvelu nuorten, organisaatioiden ja nuorten parissa toimijoiden käyttöön. Palvelun tuottavat yhteistyössä Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatti, oikeusministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Kaksikielinen palvelu on osa oikeusministeriön demokriatpalveluita verkossa (www.demokratia.fi).

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Koordinaatti